

A SZEGEDI IPAR FEJLŐDÉSÉNEK ÚJ VONÁSAI 1956 UTÁN¹

Az 1956. évi ellenforradalmi támadás leverése, — a kibontakozás első napjai

Az MDP Központi Vezetőségének 1956 júliusi határozatában² viágosan kifejezésre jutott, hogy a párt az élet minden területén le kíván számolni a dogmatizmussal, a szektássággal és a revizionizmussal. A gazdaság-politikában is gyökeres változásokat jelölt meg. Különösen a termelékenység növelésére és az önköltség csökkentésére hívta fel az iparban dolgozók figyelmét. Az életszínvonal emelését lehetségesnek tartotta abban az esetben, ha a termelésnek az említett mutatói pozitív irányban változnak.

A Központi Vezetőség júliusi határozatai országszerte helyesléssel találkoztak, a kommunisták mindenütt hozzáfogtak a hibák kijavításához. A legnagyobb és leggyorsabban jelentkező eredmény a gazdasági élet fokozatos javulása volt. A helyes határozat és a hibák kijavításának kezdeti eredményei mégsem vezettek alapos és gyors fordulathoz. A határozat végrehajtásának ugyanis még nem voltak meg az összes politikai feltételei. A gazdasági és politikai beosztásban dolgozó vezetők jelentős része nem tudott határozottan szakítani a dogmatizmussal, a szektás magatartással és a régi vezetési módszerekkel. Ilyen politikai talajról pedig nem lehetett eredményesen közdeni a korábbi hibák ellen. A revizionizmus elleni harc sem vezetett megfelelő eredményre, amelynek képviselői pedig akkor már egyre nyíltabb politikai szervezkedést folytattak. Valójában nem bontakozhatott ki az eredményekhez annyira szükséges kétfrontos harc.

Népi demokráciánk ellen szervezkedett a belső osztályellenesség is. Ezeket meglepte a júliusi határozat bátor, őszinte hangja, s az ezt követő intézkedések eredménye. Gyorsan felismerték, hogy számukra utolsó lehetőségként érkezett el egy korábban elhatározott államellenes összeesküvés tervének realizálása. Ez az összeesküvés beleillett a külső ellenség által kidolgozott „kétszakaszos taktika” tervébe; — mely szerint az első szakaszban olyan kedvező körülményeket kell teremteni, amelyek a második szakaszban lehetségessé teszik a proletárdiktatúra megdöntését. E kedvező körülmények megteremtéséhez olyan jelszavakat gyártottak, mint a „nemzeti kommunizmus”, a „diktatúra nélküli szocializmus”, a „tisztá demokrácia”, a „sajátos magyar út” stb. A hibákat eltúlozva hamarosan proletárdiktatúra ellenes jelszavakat hangoztattak, s közben előkészítették a fegyveres felkelést. Nagy Imre és revizionista társai fokozatosan átvették e jelszavakat, és egy platformra kerültek az ellenforradalmárokkal. Ellenforradalmi tevékenységük bizonyíték arra, hogy nem a hibák kijavítására, hanem a hatalom átvételére, a néphatalom megdöntésére törekedtek. Az ellenforradalmi támadás lehetetlenné tette a júliusi határozat nyomán kialakuló helyes politika széleskörű kibontakozását, s a határozat következetes végrehajtását.

¹ Részlet „A szegedi ipar fejlődése és pártirányítása 1949—1962 között” című bölcsészdoktori dolgozatból.

² MDP Központi Vezetősége 1956. július 18—20. ülésének határozata, Szabad Nép 1956. júl. 19., 23., 25. számaiban.

1956. november 4-én megalakult Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány vezetésével, a munkások, parasztek, értelmiségiek részvétele révén és a Szovjetunió segítségével sikerült leverni az ellenforradalom fegyveres támadását. Az ellenforradalom gazdasági, politikai és ideológiai kártevése azonban még tovább tartott.

Az osztályellenesség a kormány ellen uszított, a sztrájk folytatására biztatta a megtévesztett dolgozókat. A hangadók az ellenforradalmi „munkástanácsokba” fészkelődve nyíltan hangoztatták jelszavaikat, szervezték a sztrájkot és akadályozták a párt üzemi szervezeteinek újjáalakítását.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 5-i ülésén³ fel-tárta az események ellenforradalmi jellegét és annak okait. A meggyőző munka, valamint a kormány határozott intézkedései, és az ellenforradalmi terroristák meg-fékezése után sok megtévedt ember otthagya az ellenforradalmárok taborát. Meg-döbbenést váltott ki a munkások és parasztek körében a volt tőkésék és földbirtokosok fellépése is.

Az ellenforradalom gazdasági kártevése súlyos helyzetet teremtett. Ennek fel-ismerése még a kevésbé öntudatos embereket is kiábrándította és fokozatosan leválasztotta a kalandorok oldaláról. A gazdasági kártevés áruhiányt eredményezett, s ez felidézte az infláció veszélyét. Veszélybe került mindaz, amit a felszabadulás után dolgozó népünk saját munkájával alkotott.

Szegeden is nagy károkat okozott az ellenforradalom. A pártszervezetekben 1956 végén zűrzavar, tétlenség, fejetlenség volt. Közben az ellenforradalmárok cselekedtek. Hazug ígéretekkel, jogos és jogtalan követelésekkel megtévesztették a hibák ellen küzdő jóhiszemű emberek egy részét is. Az üzemekben mindenütt kié-pítették vezető testületeiket, az ellenforradalmi munkástanácsokat. A párttagok egy részét elkergették, s mindenkit megfélemlítettek. A párt helyiségeit lefoglalták. A termelés leállt. Fenyegetéseikkel és intézkedéseikkel megbénították az üzemvezetést is. Az ideológiai zűrzavar, melyet az ellenség minden módon fokozott és kihasznál-t, a gazdaságos termelőmunka gátjává vált. A termelési terveket felrúgták. A nor-mákat eltörölték. A korábbi termelési terveknek csak kis hányadát (20—30%-át) teljesítették 1956 novemberében és decemberében. Az ellenforradalmi munkás-tanácsok vajmi keveset törődtek a termeléssel. Számukra csak a vezetés megkapa-rintása volt a fontos. Követeléseik nyomatókaul sztrájkokat szerveztek. Eközben óriási mértékben csökkent az egy főre jutó termelés. Mindezek következtében a szegedi üzemekben 1956 utolsó negyedében az ellenforradalmat megelőző időszakhoz viszonyítva, havonta 60 millió forint értékű termékkel kevesebbet állítottak elő. Ugyanakkor, — a jogtalanul fizetett béreket is beleszámítva, — nőtt a kifizetett bérek összege. Ebben jelentős szerepet játszott az is, hogy — felelőtlenül — az ösz-tönző darabbérek helyett órabéreket fizettek, aminek még az ellenértéke sem jelent-kezett a termelésben. A szegedi ipari üzemek, az ellenforradalmi támadás, a gazdasági és politikai kártevés következtében, 1956 októberében 90,8%-ra, novemberében 19,4%-ra, decemberében 17,9%-ra teljesítették a népgazdasági tervben meghatározott termelési feladataikat.

A Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány első intézkedései, határozott fellépése nyomán lassan megindult a munka. Előbb csak egyes üzemszerveken, majd néhány üzemben, végül pedig az egész termelőapparátusban. Közvetlenül az ellenforradalom fegyveres leverése után még az ellenforradalmi munkástanácsok jelenléte és helyi akciói miatt keveset javult a termelés helyzete. Anyaghiány, szervezetlenség is fékezte

³ MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. dec. 5. határozata. Népszabadság 1956. dec. 8. száma.

a termelést. Az ellenség agitációval, kormány és pártellenes rágalomokkal még továbbra is befolyása alatt tartotta a dolgozók egy részét. Bár december 10 után az ellenforradalmi munkástanácsok központi szervezésű akciói megszűntek, — néhány helyi, üzemi akciótól eltekintve nem voltak képesek többé szervezett fellépésre, — jelenlétükkel azonban még hónapokig fékeztek az üzemeken belül a termelő munka normális rendjének maradéktalan helyreállítását. Az ellenforradalmár vezérek egyes üzemekben a tényleges hibákat felnagyítva és kihasználva, a tömeg mögé bújva, egy ideig megtudták akadályozni a pártszervezetek újjáalakulását.

Az MSZMP Szeged Városi Ideiglenes Intéző Bizottsága is az alapszervezetek újjáalakítását, a pártszervező munkát tekintette legfontosabb feladatának. Több felhívást adott ki a pártszervezés elősegítése érdekében. A pártszervezők fáradtságot nem ismerve járták az üzemeket vitatkoztak, agitáltak a párt, a munkásosztály igaza mellett, — szervezték a pártot.

Az ellenforradalom leverése után az intézőbizottság december 8-i ülésének jegyzőkönyve az első megmaradt dokumentum arról, hogy a párt városi vezetőszerve hogyan kereste a kibontakozás útját.⁴

Több gazdasági intézkedés mellett, ebben a határozatban is kéri az intézőbizottság, hogy a kommunisták segítsenek az üzemi pártszervezet újjászervezésében. A párt alapszervezetei az üzemekben gyorsan talpraálltak a hívó szóra. December 15-én az MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottsága jóváhagyta az addig megalakult alapszervezetekben választott vezetőségeket⁵ Az üzemi alapszervezetek többsége meg is kezdte a szervezeti életet és a munkások közötti politikai tevékenységet. A kibontakozó politikai munka elősegítette a rendszeres, fegyelmezett termelést. Közvetlen agitációval és a közönség nevelőerejével hatott a rendbontókra. Segített megmagyarázni a sok kósza hír és ellenséges propaganda képtelenségét. Nagyon fontos láncszemei voltak az alapszervezetek a párt politikai munkájának, mert ezek tagjai feltétlenül bíztak a párt és a kormány vezetésében és ezt sugározták mindennapi munkájuk során az üzemükben is. Sok esetben nagy fokú öntevékenységre, forradalmi tapasztalatra és azonnali cselekvésre volt szükség, hogy gyorsan reagálni tudjanak egy-egy eseményre, jelenségre. Munkájukkal nagy érdemeket szereztek a konszolidáció megindulásában és győzelemre segítésében.

A szegedi ipari üzemek termelésének helyzete 1956-ban

1956-ban az ellenforradalmi kártevés folytán keletkezett károkat nem elég csak a termelés mennyiségét mutató számadatok segítségével megvizsgálni. A termelés gazdaságossága, a munka termelékenysége és a termékek minősége is súlyosan romlott. További tény az, hogy az ellenforradalom éppen akkor okozott súlyos károkat a szocialista iparban, amikor a gazdaságpolitikában elkövetett hibák kijavítása már folyamatban volt.

⁴ MSZMP Szeged Városi Intézőbizottsága 1956. dec. 8. ülésének jegyzőkönyve. (PB. irattára.)

⁵ MSZMP Szeged Városi Intézőbizottsága 1956. dec. 15. ülésének jegyzőkönyve. (PB. irattára.)

A szegedi ipar fontosabb számadatai 1955 és 1956-ban:

Megnevezés	1955	1956
Termelési érték (millió Ft)	1 554,4	1 399,—
Összlétszám	19 196,—	19 757,—
Munkáslétszám	15 215,—	15 581,—
Összes béralap (millió Ft)	229,5	253,9
Munkások béralapja (millió Ft)	172,7	191,1
Munkások havi átlagkeresete (Ft)	937,—	1 022,—
Beruházás (millió Ft)	125,3	90,7

Ezeket az adatokat összehasonlítva következtetni tudunk a kártevés méreteire. A szegedi ipar fejlesztésére beruházott összeg az 1955. évihez viszonyítva több, mint 1956-ban 27,6%-kal csökkent. Ez az egész évre előirányzott beruházásnak több, mint negyed részét jelenti, s megfelel az év utolsó negyedére készített beruházási tervnek. A beruházási terv teljesítésén tehát az ellenforradalmi támadás miatt súlyos csorba esett. Ez már önmagában véve is nagy kárt okozott a szegedi ipar fejlődésének.

A teljes termelési érték is csökkent az előző évhez viszonyítva. Ha az 1955. évben előállított termelési értéket 100%-nak tekintjük, akkor az 1956-ban megtermelt 1399 millió forint értékű termék annak csak 90%-a. Ezt a mutatót még tovább rontja az a tény, hogy a kisebb mennyiségű terméket 2,4%-kal több munkás és alkalmazott, 10,6%-kal több munkabérért termelte meg. A termelés mennyiségének csökkenésével tehát együttjárt a termelékenység csökkenése is. Az egy napra és egy munkásra jutó vállalati teljes termelés értéke 19,7%-kal kevesebb, mint 1955-ben volt. A munkások havi átlagkeresete viszont 9%-kal növekedett 1956-ban az előző évhez viszonyítva. Ez a tény nem könyvelhető el eredményként, mert teljes mértékben lerontja az, hogy a termelés eközben nagy mértékben csökkent.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a szegedi iparnak jelentős részaránya van abban a több, mint 20 milliárd forint értékű kárban, amely 1956 végén, az ellenforradalom időszakában keletkezett.

A pártszervezetek újjászervezésükkel és erősödésükkel megfelelő arányban tudták segíteni az ellenforradalom alatt keletkezett károk helyreállítását. A termelés megindításáért folytatott agitációval pedig közvetlenül hozzájárultak ahhoz, hogy „csak ennyi” kárt okozhatott az ellenforradalom. A párt vezető és irányító, ellenőrző tevékenysége ebben a szakaszban a konszolidáció érdekében, a termelés megindításáért folyt, s ez súlyos politikai harcban ment végbe.

A párt gazdasági és politikai tevékenysége 1957 első felében

Az ellenforradalmi lázadás fegyveres leverését követő konszolidáció első szakaszában — amely 1957 május végén zárult le — a párt, a kormány és az országgyűlés több határozatban jelölte meg a gazdasági és politikai feladatokat.⁶

Ezek a dokumentumok nagy szerepet játszottak a konszolidáció kibontakozásában. Ezekre építve szélesedett ki vidéken is a párt helyi vezetőszerveinek irányításával a gazdasági és politikai helyzet megszilárdításáért folytatott munka.

⁶ A KSH Szeged Városi Igazgatósága 1956. évkönyvének adatai.

⁷ 1957. január kormánynyilatkozat, MSZMP KB 1957. febr. 26. határozata. Országgyűlés 1957. májusi ülészakának határozatai. Népszabadság 1957. jan. 6., febr. 28., május 10. számai.

A tömegpolitikai munka végzésében és a gazdasági helyzet torzulásainak megszüntetésében summázhatók azon főfeladatok, amelyeket a határozatok megjelölnek.

Az MSZMP szegedi üzemi alapszervezetei ekkor még elsősorban tömegpolitikai munkával tudtak foglalkozni. Ez azonban inkább egy-egy felszínre került probléma magyarozatára korlátozódott és nem volt elég erejük a pártszervezeteknek, hogy átfogó politikai munkát végezzenek. Az MSZMP Városi Intézőbizottsága 1957 közepén egyik ülésen megállapítja, hogy a pártszervezeteknek többet kell foglalkozni a termelés növelésének feladataival. A szegedi üzemekben előállított termékek mennyisége nem érte el az ellenforradalom előtti szintet. Januárban a terveknek 80,5%-át termelték meg, a februári teljesítmény még ennél is kevesebb volt.

Az Intézőbizottság márciusban összehívta az iparban dolgozó pártaktivistákat.⁸ A gyűlésen elhangzott beszámoló összegezte a termelés helyzetét: 1957 első két hónapjában javult a termelés a szegedi üzemekben, azonban az ellenforradalom előtti szintet még mennyiségileg sem érte el. A termelés gazdaságossága is rosszabb az előző év (1956) hasonló időszakánál. 1957 januárjában — az 1956 januári eredményeket 100%-nak véve — az egész szegedi ipari termelés 83,8%, a dolgozók keresete viszont 126,3%, februárban a termelés az előző évi időszakhoz viszonyítva — 98,7%, az átlagkereset pedig 127,3%. A termelés mennyiségi vonatkozásában és gazdaságosságában bekövetkezett csökkenések az ellenforradalmi kártevés volt az oka. Az ellenforradalmi követelések, valamint az ellenforradalmi munkástanácsok intézkedése folytán félredobták a kialakult normákat. A teljesítménybér helyett magas időbért állapították meg. Az anyagi ösztönzés elvét elvetve, csökkent a termelés mennyisége és gazdaságossága. Lazult a munkafegyelem. Erre ösztönzött az ellenforradalmi anarchia. Ugyanakkor sem anyagilag, sem erkölcsileg nem ösztönzött termékenyebb munkára. Az év első két hónapjában még mindig fékeztek a termelés javulását azok az intézkedések, amelyeket az ellenforradalmi munkástanácsok hoztak. (A tervek csökkentése, a normák elvetése, az egy munkás által kiszolgált gépek számának csökkentése, az anyagi ösztönzés elvének félredobása stb.) Az ellenforradalom gazdasági, erkölcsi, politikai pusztítása következtében fellépő áruhiány inflációval fenyegetett. Nem véletlen tehát, ha a párt intézőbizottsága a termelés mennyiségi növelése érdekében lépett fel elsősorban. Ezt azért is meg kellett tenni, mert a javító tendencia mellett még a negyedév végére sem érte el a termelés az előző év hasonló időszakának szintjét. 1956. év első negyedéhez viszonyítva 20%-os volt a lemaradás.⁹

A párt Városi Intéző bizottsága megvizsgálta néhány nagyobb üzem termelését, tárgyalt a párttag és pártonkívüli aktivistákkal, gazdasági vezetőkkel, elemezte a hibák okait. Kisöporította a munkások segítségével a munkástanácsokból az osztályellenséget. Agitált, vitatkozott a munkások között. Összegezve: közvetlenül irányította az ellenforradalmi maradványok ellen és a termelés javításáért folyó harcot.

Az újjáalakuló üzemi alapszervezetek ezt a munkát politikai tevékenységükkel tudták segíteni. A termelés pártirányításában még nem vették át az üzemi pártszervezeteket megillető szerepet. Ezt egyrészt azért nem tehették, mert a volt MDP-tagok átigazolása, a rengeteg személyi sérelem, vagy vélt sérelem vizsgálgatása minden erejüket lekötötte. Másrészt azért nem, mert nem alakult ki a termelés pártirányításának megfelelő munkastílus az üzemi pártszervezetekben.

A városi intézőbizottság felhívása után, május végén, néhány nagyüzemben

⁸ MSZMP Szeged Városi IB 1957. máj. 11. ülésének jkv-e (PB irattára.)

⁹ Az MSZMP Szeged Városi IB 1957. máj. 11. ülésének jkv-e. (PB irattára.)

olyan törekvéssel találkozunk, amely a műszaki fejlesztést, az anyagtakarékosságot és a munkások 3—4 gépre való áttérést tartja szükségesnek.¹⁰

Az Intéző Bizottság május 11-én tárgyalta négy nagyüzem gazdasági és politikai helyzetét.

Négy szegedi üzem első negyedévi termelési mutatói:

Üzem neve	1956 I. n. év		1957 I. n. év	
	Költség-szint	Darabbéres órák	Költség-szint	Darabbéres órák
Szegedi Ruhagyár	94,7%	76,4%	97,6%	73,4%
Újszegedi Kenderüzem	94,4%	55,—%	99,2%	49,8%
Szegedi Kenderfonó	*	54,—%	*	53,5%
Szegedi Textilüzem	85,8%	99,—%	96,1%	99,1%

(A *-gal jelzettek hiányzó adatok.)

A jelentés a következőket állapította meg:¹¹

Az önköltség magas volt. A munkásoknak alacsony hányada dolgozott darab-bérben. Az anyagi ösztönzés javult 1957 januárhoz viszonyítva, de még alacsony fokú. Mindez kedvezőtlenül hatott a termelés mennyiségére, de a rentabilitásra is.¹²

A szegedi üzemekben mutatkozó problémák lényegében azonosak voltak az országosan kialakult helyzettel. A termelés, a termelékenység és a bérek összefüggéseit elemezve, az országgyűlés májusi ülészakán Kádár János, a kormány elnöke a következő megállapítást tette: a termelés 20%-kal, a termelékenység 10%-kal kevesebb, a kifizetett munkabér pedig 23%-kal több az előző év hasonló időszakához viszonyítva.¹³

A termelés javítása érdekében kedvezőbb gazdasági és politikai körülményeket kellett tehát teremteni. A jobb gazdasági és politikai feltételek megteremtésén azt értette a párt szegedi vezetősége, hogy a termelés pártirányítását az üzemi pártszervezetek munkájának szerves részévé kell tenni, ezáltal növelni kell a termelést és fokozni a termelékenységet. Ez az igény már az 1957-es év elején jelentkezett. Az Intézőbizottság egyik ülésén olyan javaslat hangzott el, hogy a párt „nagyobb gondot fordítson a termelésre”. „Vizsgálja a termelést, a termelékenység és a munkabér összefüggéseit.”¹⁴ Olyan javaslat is elhangzott, hogy az üzemi pártvezetőségekben legyen egy „termelési felelős”, aki a pártszervezetet képviselve megismeri az üzem termelési helyzetét, s közvetlenül részt vesz a termelési munka ellenőrzésében. Ez azonban ekkor még csak igény maradt. Az üzemi pártszervezetek a fent ismertetett okok folytán nem tudták átvenni megfelelő színvonalon ezt a munkát.

A városi Intéző Bizottság azonban május 11-i ülése után — ahol a négy nagyüzem helyzetét elemezte — figyelemreméltó változásokat ért el: visszaállították a darabért és felhívták a vállalatok vezetőinek figyelmét a bérfejelem betartására.

Ebből nyilvánvalóvá vált az az igény, hogy a kifizetett bérek mögött megfelelő mennyiségű és minőségű termékeknek kell állnia. Mindez azt is jelentette, hogy az életszínvonal további emelése csak a termelés és termelékenység növelése útján lehetséges. A termelés mennyiségi mutatói a félév végére javultak. Ha összehason-

¹⁰ MSZMP Szegedi Textil üzemi IB 1957. máj. 24. ülésének jkv-e. (PB irattára.)

¹¹ MSZMP Szeged Városi IB 1957. május 11. ülés jkv-e (PB irattára.)

¹² MSZMP Szeged Városi aktíva ülésének jegyzőkönyve. 1957. máj. 28. (PB irattára.)

¹³ Kádár János beszámolója a kormány féléves tevékenységéről. Népszabadság, 1957. május 10.

¹⁴ MSZMP Szeged Városi IB ülésének jkv-e: 1957. febr. 25. (PB irattára.)

lítjuk a korábbi évek helyzetével, a következő képet kapjuk: 1954. I. felében 686,1 millió forint (100%) volt a teljes termelés értéke, 1955. I. felében 726,6 millió forint (105,9%) 1956 I. felében 794,1 millió forint, (115,7%), 1957 első felében pedig 760,2 millió forint (110,8%). 1957 első felében az 1956: év eredményei alatt maradt ugyan a termelés értéke, de az 1957. év első és második hónapjához viszonyítva a termelés jelentős és folyamatos javulást mutat. Az életszínvonal alakulása a termelékenységtől függ. Az egy munkásra jutó termelési érték növekedett az év első hónapjaihoz viszonyítva. Az 1954. év első félévi, egy munkásra jutó termelést 100%-nak véve, 1955. hasonló időszakában 113%, 1956-ban 116%, 1957 első felében 107% az egy főre jutó termelési érték. A mennyiségi mutatók tehát nem érték el az előző évek szintjét, de 1957 első felében javulásuk folyamatos.

A politikai munkában is van bizonyosfokú előrelépés. Bár a politikai munka kibontakozását bizonyos ideig fékeztek az ellenforradalmárok által vezetett munkástanácsok. A politikai munkát ki akarták rekeszteni az üzemek életéből. Az ellenforradalom fegyveres leverése után egy-két hónapig a munkások egy része illúziót táplált a munkástanácsok iránt. Emiatt is — de egyéb politikai megfontolásokból is — a párt Szeged Városi Intéző Bizottsága őszintén együtt akart működni az ellenségtől megtisztított munkástanácsokkal. Erre több esetben is tett kísérletet a párt. 1956. december 8-án az MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottsága állást foglalt a munkástanácsokkal kapcsolatban.¹⁵ Megállapította, hogy az ellenségtől megtisztított munkástanácsok az üzemvezetés egyik tényezői lehetnek, ha őszintén együtt akarnak működni a pártszervezetekkel, a szakszervezetekkel és más munkásszervezetekkel. Felszólította a munkástanácsokat arra, hogy lépjenek fel a rendzavarók és kártevők ellen, ne engedjék, hogy ezek tovább szennyezzék a munkástanácsok becsületét.

A munkástanácsok azonban nem tisztították meg soraikat a „zavarosfejű” és néhol még a nyíltan ellenséges elemektől sem. Nem fogadták el a párt idevonatkozó határozatait, vagy nem tudták végrehajtani azokat. Nyíltan tagadták az októberi lázadás ellenforradalmi jellegét, és elleneztek a párt szervező és politikai munkáját. A párt újjászervezésében a „régis módszerek visszacsempészését” látták. Mivel súlyos politikai zavarokat okoztak, a pártalapszervezetek már januárban a munkástanácsok ellen foglaltak állást. 1957. január 15-én az alapszervezeti elnökök értekezletén a felszólalások egyértelműen „kormány- és pártellenes”-nek bélyegezték a munkástanácsokat. Követelték, hogy távolítsák el ezekből az ellenséget, és a velük tartó üzemi igazgatókat, mert ezek nehezítik a pártszervező munkát. Ez tehát a munkástanácsokba bújó ellenség és az újjászülető, „fiatal” pártszervezetek harca volt már. Miközben az alapszervezeteknek le kellett küzdeni saját belső gyengeségeiket, meg kellett ütközniök a ellenség befolyása alatt álló munkástanácsokkal is.

A párt szegedi vezetőszerve megpróbálkozott azzal, hogy a munkástanácsok figyelmét tényleges feladataik felé, a termelés felé irányítsa. Előadásokat szervezett számukra, ahol a legfontosabb gazdasági és politikai feladatokkal ismerkedhettek meg. A párt márciusban az iparban dolgozó aktivisták ülésén ismét felajánlotta az ellenségtől megtisztított munkástanácsoknak a teljes együttműködést.¹⁶ Tanácsokat is adott munkájukhoz:

- biztosítsák a termelőmunka folyamatosságát,
- rendezzék viszonyukat a pártszervezetekkel,

¹⁵ MSZMP Szeged Városi IB. ülésének jkv-e: 1956. dec. 8. (PB-irattára.)

¹⁶ MSZMP Szeged Városi IB 1957. márc. 12. aktív ülésének jkv-e. (PB-irattára.)

— határolják el magukat az ellenségtől,

— képezzék magukat, hogy a termelés vezetéséből a rájukeső feladatokat végrehajthassák.

Mindezek ellenére a munkástanácsok nem voltak képesek az együttműködésre. Talajtalan maradt „politikájuk”. Nem voltak igazi munkástanácsok. A termelés vezetésében is tehetetlenek voltak.

1957 májusban már nyilvánvaló volt teljes bukásuk. Május 28-án a szegedi pártértekezlet megállapította:¹⁷

„A munkásdemokráciát fejleszteni kell, de Szegeden — úgy látszik — nem váltak be a munkástanácsok, — nem váltak ennek eszközeivé”.

Az ellenforradalmi diktatúrát igenlő munkástanácsok még soraik megtisztítása után sem válhatnak a munkásdemokrácia zászlóvivőivé, mert ebben a hosszú tisztulási folyamatban teljesen elvesztették még látszatekintélyüket is, és maguk a munkások tették félre az útból őket.

A júniusban rendezett pártaktíva ülésen már a következő tényt lehetett megállapítani: „A munkástanácsok többsége Szegeden önként megszűnt. Van azonban olyan is, amelyet adminisztratív úton kellett megszüntetni. Az üzemi demokrácia szélesítésére azonban továbbra is szükség van.”¹⁸

Azok az események, amelyek lehetővé tették a fenti megállapítást, világosan mutatták, hogy a párt politikája már megnyerte a munkásokat. A párt szegedi üzemi szervezetei jól képviselték ezt a politikát, amely a munkások valódi érdekeit fejezte ki; ezért fokozatosan megszilárdultak, — míg az álmunkástanácsoknak meg kellett bukniok; mert figyelmen kívül hagyták azt. A gazdasági és politikai eredmények alapján állapíthatta meg az MSZMP 1957. évi júniusi pártértekezlete, hogy a konszolidáció első szakasza lezárult. Az ellenség erőit szétverték. A párt újjászervezése befejeződött. Ezek az eredmények Szegeden is megszülettek. A konszolidáció azonban még nem fejeződött be. A pártértekezlet a termelésre irányította a figyelmet. Ez a feladat az üzemi pártszervezetektől is, de a pártbizottságoktól is minőségben más, színvonalasabb munkát igényelt. A termelés felé fordulás tehát a pártszervezeteket újabb feladatok elé állította.

A párt feladatai és tevékenysége a konszolidáció második szakaszában

Az 1957. év első felének politikai és gazdasági eredményei, valamint a szocialista országok anyagi segítsége következtében az infláció veszélye csökkent. A gazdaság teljes helyreállítása azonban még nem fejeződött be. A termelés még mindig nem érte el az 1956. évi szintet. Országosan 10%-kal, Szegeden 5%-kal termeltek kevesebbet 1957 első felében, mint 1956 hasonló időszakában. Még mindig áruhiány mutatkozott az országban, ugyanakkor a nominálbérek 1956-hoz viszonyítva 20—25%-kal növekedtek. Az ellenforradalom okozta népgazdasági károk helyreállítása gyors ütemben haladt, s a befejezéshez közeledett. 1957 júniusában tehát a szükséglet mellett a lehetőség is létrejött a belső anyagi erők növeléséhez. Ezért jelölhette meg a párt egyik főfeladatként a termelés további növelését, a lakosság igényeinek kielégítéséhez elegendő árú termelését. Ennek legfőbb eszköze a termelékenység növelése lehetett. A párt Központi Vezetősége e feladatok végrehajtásához megfelelő gazdaságpolitikát dolgozott ki. Helyreállította a központi gazdaságvezetést, elha-

¹⁷ MSZMP Szeged Városi Pártértekezletének jkv-e. 1957. máj. 28. (PB irattára.)

¹⁸ MSZMP Szeged Városi aktíva ülésének jkv-e 1957. júl. (PB irattára.)

ározza a tervgazdálkodás folytatását. Mind a központi vezetést, mind a tervezést új módon — az adminisztrációs és bürokratikus túlzásoktól mentesen — állította helyre. Az egész gazdasági vezetésnek és termelésnek a főfeladatát, — a népgazdasági egyensúlyának megteremtését — kellett szolgálnia. A politikai munkának is közvetve, vagy közvetlenül e cél elérését kellett segítenie. A gazdasági feladatok megoldását, a reális célok elérését igen eredményesen szolgálta a politikai mozgósítás. A pártszervezetek gazdaságirányító, ellenőrző tevékenységét azonban meg kellett tisztítani a bürokratikus túlzásoktól. A formális ellenőrzés helyett szakszerű segítségre, tényleges vezető munkára volt szükség. A konszolidáció második szakaszában tehát a párt vezető szerveinek politikai munkájában előtérbe került a gazdasági vezető, ellenőrző tevékenység.

A Szeged Városi Pártbizottság a júliusi pártaktíván ismertette a második félévi általános gazdasági és politikai feladatokat. A termelés helyzetét, a terveket, a végrehajtó bizottság augusztus 2-i ülésén tárgyalta, és ebből kiindulva határozta meg a félévi munkát. A végrehajtó bizottság a termelés, a normák és a bérek összehasonlítása után megállapította, hogy az üzemek jelentős hányadában, (illetve egyes üzemrészekben) azonban még mindig nem darabbérért dolgoztak a munkások, s ez nem ösztönözte és nem tette eléggé érdekeltté őket a termelés növelésében, a munkaidő kihasználásában, a termelékenyebb munkában. 1956-ban a munkások 75%-a, 1957 első felében 55%-a dolgozott teljesítménybérben.¹⁹ A végrehajtó bizottság megállapítása szerint tovább kellett javítani a termelés gazdaságosságát. Nagyon helyesen foglalt állást a végrehajtó bizottság abban, hogy a gazdasági ösztöztés mellett a politikai meggyőzés lehetőségeit is fel kell használni a termelés gazdaságosságának javítása érdekében. Ezért elhatározták a versenyes és más termelési mozgalmak felújítását és fejlesztését. Külön hangsúlyozta a határozat a munkafegyelem megszüntetésének szükségességét, melyet a politikai munka az agitáció fontos feladatául jelölt meg. Bár a helyzet elemzése azt igazolja, hogy az 1957. év első felére megállapított tervet túlteljesítették a szegedi üzemek (110%), de a munka intenzitása, mely az ellenforradalom miatt 20%-kal csökkent, még mindig nem érte el az 1956. év megfelelő időszakának szintjét.

A végrehajtó bizottság elemzése szerint, a termelési terv túlteljesítése nagyobb részben, a munkáslétszám aránytalan növekedése útján történt. Egy év alatt a munkáslétszám 12%-kal növekedett, — a 100 forint beralapra jutó teljes termelési érték pedig a minisztériumi iparban 15%-kal, a helyi iparban 19%-kal csökkent. Nőtt az improduktív dolgozók száma is a szegedi iparban. Csökkent az egy munkás által kiszolgált gépek száma. Mindezek a mutatók együttvéve a termelékenység, a gazdaságosság csökkenését bizonyítják. Ezért volt helyes az a határozat, mely szerint 1957. év második felében mind a gazdasági, mind a politikai munka főfeladatául, a termelésnek elsősorban a termelékenység által történő növelését kell tekinteni.

A párt városi vezetőszervének figyelme tehát, mint ezt az elemzés és a határozat mutatja, a termelés problémáira irányult. Ezt adta feladatul az üzemi alapszervezetnek is. Az üzemi pártszervezetek azonban még hosszú hónapokig nem tudták politikai munkájukat előtérbe helyezni a gazdasági irányító, ellenőrző tevékenységet. Lékötötte figyelmüket az ellenforradalom okozta sok tisztázatlan személyi, tagfelvételi ügy, valamint az ellenforradalmi demagógia elleni küzdelem. A személyi ügyek rendezése sok esetben is a pártszervezetek feladata lett volna. Mégis minden pártvezetőségi és taggyűlési jegyzőkönyv egyes emberek magatartásának vizsgálatával, vitával, személyeskedéssel van tele. Különösen próbára tették ezek az ügyek az

¹⁹ MSZMP Szeged Városi V. B. 1957. aug. 2. ülésének jkv-e (PB irattára).

ellenforradalom után újraválasztott kevés vezetési tapasztalattal rendelkező „fiatal” alapszervezeti vezetőségeket.

Ezek mögött a személyi viták mögött gyakran felismerhető az ellenforradalmi demagógia, uszítás, intrika is. Így tehát a személyi ügyek rendezése bizonyos esetekben egyben az ellenforradalmi uszítással szembeni küzdelmet is jelentette.

Rengeteg erőt és időt vett el a párttól ez a tevékenység. Az alapszervezetek egyrészt nem tudták megfelelő színvonalon átvenni, és végrehajtani a végrehajtó bizottság által meghatározott feladatokat. Másrészt azért nem tudták azonnal megfelelően alkalmazni a termelés pártirányítása és ellenőrzése területén. A régimódi, megszokott, szürke beszámoltatások helyett, a termelés pártirányítása, szakszerű vezető és ellenőrző munkát igényelt a pártvezetőségektől. Ezt azonban előbb meg kellett tanulni. Az üzemek pártszervezetei általában 1957 végén jutottak el erre a felismerésre. A szegedi Textilüzemben 1957. november 26-án a végrehajtó bizottság ülésén tárgyalták meg ezt a helyzetet, és itt is hasonló megállapodásra jutottak:

„A végrehajtó bizottságnak nem az lenne a feladata, hogy apró személyi ügyekkel foglalkozzon, mert ez elvonja idejét, erejét a pártmunkától és a termelés ügyeitől!”²⁰

Természetesen, mindezek ellenére is volt szerepe az üzemi pártszervezetnek a termelés helyzetének javulásában. Az általuk végzett politikai agitáció a termelési versenymozgalmak felújítása, szervezése, közvetve, de közvetlenül is hatott a termelés alakulására. A termelés pártirányításában azonban ebben a szakaszban a párt felsőbb vezetőszerveinek még sokkal nagyobb szerepük volt. Ez ekkor ha közvetlen beavatkozásnak látszik is, de feltétlenül szükséges volt, mert enélkül a párt vezetőszerepe csorbát szenvedett volna a szegedi ipar területén.

Az ellenforradalom utáni konszolidáció második szakaszában a termelés mennyiségi, minőségi és gazdaságossági mutatóinak alakulásában egy másik tényezőnek, az anyagi ösztönzés visszaállításának is nagy szerepe volt. A béremelés, az új prémium és nyereségrészesedési rendszer, a kommunális, a szociális, a kulturális juttatások, valamint a darabérré való visszatérés sorolhatók ide. Ezek az intézkedések közvetlenül és gyorsabban hatottak a termelésre. Az 1956. évhez viszonyítva, 1957-ben jelentősen — 53,7 millió forinttal — növekedett a munkások beralapja, s bár a munkáslétszám is gyarapodott 811-gyel, az egy főre jutó havi átlagkereset 1022 forintról 1244 forintra emelkedett. Ezen kívül egy félhavi fizetés összegének megfelelő természetbeni nyereség és prémium részesedés jutott ebben az évben átlagban minden szegedi munkásra. Jelentős mennyiségű egyéb juttatásban is részesültek az üzemek dolgozói. A második félév termelési eredményeire ezek az ösztönzők pozitívan visszahatottak.

Az összes tényezőt figyelembe véve megállapítható, hogy 1957 végére a szegedi üzemek a termelés mennyisége növelésével járultak hozzá az ellenforradalom utáni konszolidáció befejezéséhez. Ennek bizonyítása a termelés legfontosabb mutatói számainak összegezése és összehasonlítása alapján történhet.

²⁰ MSZMP Szegedi Textil üzemi szervezete 1957. nov. 26. vb-ülésének jegyzőkönyve (PB irattára).

A szegedi ipari üzemek termelési mutatói 1957-ben

Év	Teljesített beruházás mill. Ft	Termelési érték mill. Ft	Munkás és alk. száma	Béralap mill. Ft	Anyag költség mill. Ft	Egy főre jutó termelési érték Ft	100 Ft bérré jutó termelés Ft	Munkások havi átlag- kereseté Ft
1957	84,3	1654,3	20497	315,7	1158	80709	524	1244

Az adatok önmagukban is eredményekről beszélnek. Azonban úgy értékesek, ha összehasonlítjuk a korábbi évek számadataival. Ha az 1955-ben beruházott összeget 100%-nak tekintjük, akkor 1956-ban 83,4%, 1957-ben 76,2%-ra alakultak a szegedi ipar fejlesztésére fordított összegek. Ez összhangban van azzal a fontos gazdaságpolitikai elvvel, hogy az iparfejlesztés nem történhet az életszínvonal rovására, hanem azzal együtt növekedhet.

Mivel az 1957. év második felében a termelés növelését elsősorban a termelékenység javításával kellett megoldani, ezért a gazdasági mutatók közül a termelékenység alakulásának összehasonlítása a legfontosabb. A termelési értéket 1955-ben 100%-nak tekintve, 1956-ban 90,4%, 1957-ben 106,9%. A mennyiségi növekedés jelentős. Ezt a feladatát teljesítette a szegedi ipar. A kérdés továbbra is az, hogy a termelés milyen forrásokból növekedett. A termelt javak értéke több volt 1957-ben a korábbi évek mennyiségénél. Ezt a több terméket azonban több munkás állította elő. Ha 1955-ben a 15 266 munkást 100%-nak tekintjük, akkor 1956-ban a szegedi munkáslétszám 102%-nak, 1957-ben 107,4%-nak felel meg. 1956-ban a termelés mennyisége 9,6%-kal kevesebb, a munkáslétszám 2%-kal több az 1955. évinél. 1957-ben a termelt javak mennyisége 6,9%-kal, a munkáslétszám 7,4%-kal több az 1955. évinél. Mindkét évben gyorsabban nőtt a munkások létszáma, mint az általuk előállított termékek mennyisége. Így az egy főre és egy napra jutó teljes termelés mennyisége, a munka termelékenysége nem növekedett olyan mértékben, mint az szükséges lett volna.

Az előző évhez viszonyítva a termelés gazdaságossága javult 1957-ben, de ha a termelés mennyiségének és a béralapnak a növekedését összehasonlítjuk, látható, hogy a termelés gazdaságossága sem felelt meg a követelményeknek, elmaradt azoktól. A teljes termelési érték 18,2%-kal, a teljes béralap 24,3%-kal több, mint 1956-ban volt.²²

Végeredményben tehát az állapítható meg, hogy a termelés mennyiségi növekedése 1957-ben nagyobb részben a munkáslétszám növeléséből történt. A munkások teljes béralapja is gyorsabban nőtt a termelékenységnél. 1957-ben a munkások átlagos havi keresete 21%-kal növekedett az előző évhez viszonyítva.

A konszolidáció befejezésével bizonyos gazdasági és politikai eredmények állapíthatók meg. A számadatok híven tükrözik ezt. A szegedi üzemek 1957-ben 109,2%-ra teljesítették tervüket. A gazdaságosság és termelékenység nem éppen kedvező alakulása azonban rámutat arra, hogy az üzemi pártszervezetek a termelés pártirányításával, a termelés fontos mutatóinak alakulásával keveset foglalkozhattak ebben az évben. A szervezeti élet rendezése, a tagfelvételi ügyek a személyi ügyek, a politikai agitáció, az ellenforradalmi demagógia elleni harc, a gazdasági elmélet helyreállí-

²¹ KSH Szegedi Igazgatóságának évkönyve, 1959.

²² A termelés teljes költsége nem számítható, mert az anyagköltségről nem áll rendelkezésre megbízható adat.

tásáért, a politikai stabilizációért folytatott harc teljes mértékben igénybevette a pártszervezetek erejét. Ezek nagy része fontos feladat volt. A pártszervezetek nem térhettek ki a rendezetlen személyi ügyek vizsgálata intézése előtt sem. A júliusi pártértekezlet után azonban a fő figyelmet már a termelésre kellett volna fordítani. Ezt a szegedi üzemi pártszervezetek többségében csak az év utolsó negyedében sikerült megvalósítani. A termelési, gazdasági és politikai stabilizáció ezzel betetőződött. Létrejöttek a hároméves terv kidolgozásának és végrehajtásának kedvező feltételei.

A hároméves terv feladatai (1958—1960)

A gazdasági konszolidáció befejezése országosan azzal az eredménnyel járt, hogy a termelés mennyiségében és több más gazdasági mutatójában elérte az 1955 évi szintet. A népgazdaságban azonban volt néhány alapvető szerkezeti hiba, amelynek kijavításához több évig tartó tervszerű munkára volt szükség. Ez főként a népgazdasági ágazatok arányait érintette. Ugyanis komoly szerkezeti aránytalanság keletkezett az első ötéves tervben a nehézipar, valamint a könnyű- és élelmiszeripar között. A beruházások többsége a nehéziparra jutott, s ez túlzott ütemet diktált fejlesztéséhez. A nagy nehézipari üzemek szükségesek ugyan, de építőanyag, nyersanyagszegénységünk és sokszor a munkáshiány miatt ezek a nagy beruházások hosszú évekig túlzottan igénybevétték a népgazdaság teherbíróképességét. A nehézipari üzemek csak hosszú évek után kezdhették meg a termelést, ugyanakkor nagy összegeket vontak el más termelési ágaktól, és azok aránytalanul lassabban fejlődtek. Ez az aránytalanság a lakosság életszínvonalának alakulását is kedvezőtlenül befolyásolta, mivel csak igen lassú növekedését tette lehetővé. A túlságosan gyors nehézipari fejlesztés nem vette figyelembe azt, hogy a népgazdaság többi ága elmaradottabb, valamint hogy a mezőgazdaság még nem is tartozik a szocialista szektorhoz. Tehát ez utóbbi nem tudja támogatni a rendkívül gyorsan fejlődő ipart, hanem maga is igen nagy anyagi segítségre szorul mindaddig, míg szocialista szektorra nem válik, míg ki nem alakul szocialista termelési szervezete. A hároméves terv éppen ezért egyik főfeladatként a népgazdaság szerkezetének, a termelési ágak arányainak javítását határozta meg. A hároméves terv irányelveiben a párt az egész ipari termelésnek 25%-os növekedését jelölte meg, ezen belül a nehézipar számára 32%-os, a könnyűipar számára 23%-os arányú fejlődést írt elő. Ez a terv már figyelembe vette a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének követelményét, s annak egyes ágai között helyesen állapította meg a fejlődés méreteit. Míg az első ötéves tervben az ipar 200%-os, a mezőgazdaság 50%-os fejlesztését, addig a hároméves tervben az ipar 25%-os növekedése mellett a mezőgazdaság 12%-os fejlesztését határozták meg. Különben az ipar 200%-os fejlesztése is aránytalanságot takart a nehézipar javára. A nehézipar 280%-kal, a könnyűipar 150%-kal növekedhetett. Az új hároméves terv elkerülte a túlzásokat, és helyes arányt állapított meg a nehézipar valamint a könnyűipar fejlesztésére. Ilyen fejlesztési arányok mellett reális célkitűzésnek tekinthető a nemzeti jövedelem 13%-os és az életszínvonal „szerény, de folyamatos emelése”. A párt a régi gazdasági hibákból arra a következtetésre jutott, hogy a termelés minden áron való növelése helyett, — a mennyiség egyoldalú növelése helyett, — a termelést 2/3 részben a termelékenység, és csak 1/3 részben a munkáslétszám növelésével kell megvalósítani. Csak így tekinthető reálisnak a hároméves terv számai, célkitűzései. Csak így alakulhat ki helyes kapcsolat a népgazdaság fejlődése és a dolgozók anyagi, kulturális, valamint szociális ellátottságának folyamatos javítása között.

A hároméves terv végrehajtásának objektív feltételei biztosítottak látszottak

már a terv kidolgozásakor. Ugyanakkor azonban nagy gondot kellett fordítani a szubjektív feltételek megvalósítására. A munkásosztály — látva a konszolidáció eredményeit: azt, hogy a termelés és termelékenység növekedésével együtt fokozatosan javul életszínvonala, (1957-ben a bérből élő dolgozók reálbére 14—16%-kal növekedett) több lakás, több élelem, több fogyasztási cikk jut számára — jónak ítélte meg ezt a politikát. Egyetértett vele, és kész volt a végrehajtásért dolgozni. A pártnak és a gazdaságvezetésnek az volt a legfontosabb feladata, hogy az objektív és szubjektív feltételeket helyesen kapcsolja össze, és eredményesen használja fel a terv végrehajtása érdekében. Ez a helyi pártvezetők számára is konkrét feladatokat jelentett. Kérdés az, hogy a szegedi pártbizottság, és a párt üzemi szervezetei megértették-e és hogyan hajtották végre a feladatot? Hogyan váltották valóra a hároméves terv szegedi feladatait?

A szegedi pártbizottság és a pártszervezetek tevékenysége a hároméves terv ismertetéséért és végrehajtásának előkészítéséért

A szegedi pártbizottság a hároméves terv kezdetén számbavette a gazdasági és politikai eredményeket, amelyeket az ellenforradalom utáni konszolidáció évében a szegedi üzemekben elérték.²³ A párt végrehajtó bizottsági ülésén megállapította, hogy a szegedi üzemek 1957. évi tervüket 109,2%-ra teljesítették. Ez a termelés mennyiségét tekintve 1956-nál 19,6%-kal, 1955-nél 8,3%-kal magasabb szintet jelent.

A pártszervezetek által végzett politikai és nevelő munkának nagy szerepe volt ebben. A tények azonban mégis azt igazolják, hogy a termelés pártirányításában, és a pártellenőrzésben nem tudtak eleget tenni az üzemi pártszervezetek a követelményeknek. Sokoldalú politikai feladatuk minden erejüket igénybevette. A pártmunka új stílusa azt követelte, hogy a termelés pártirányítását és ellenőrzését is új módon alakítsák ki. S ezt az újjászervezett pártszervezeteknek, a fiatal pártvezetőségeknek előbb meg kellett tanulniok. Míg ez meg nem történt, addig a központi vezetés közvetve és a városi vezetés közvetlenül, vagy a nagyobb politikai és gazdaságvezetői tapasztalattal bíró aktívhalózat segítségével végezte ezt a munkát. Ily módon a párt gazdaságvezető szerepe az 1957 év első három negyedében a központi Bizottság és a Városi Pártbizottság tevékenységén keresztül érvényesült.

A párt 1958. február 14-i városi végrehajtó bizottsági ülésén megállapította az üzemekben tapasztalható kiányosságokat. Ezek közül legfontosabbak: a szegedi üzemek fele a termelékenység javítására nem fordított kellő gondot. Ezekben az üzemekben az egy főre eső termelés mennyisége nem érte el az 1955. évi szintet. Ezért az egész szegedi ipar csak éppen hogy túlhaladta az egy főre jutó teljes termelési értékben az 1955. évi szintet. Ha az 1955. évi teljesítést 100%-nak tekintjük, akkor az 1957-ben az 1 főre jutó teljes termelési érték 100,3%-nak felel meg.

Az 1957. évi termelési, politikai eredményeinek és a hibáinak összegzése után, a központi tervszámok figyelembevételével határozta meg a párt városi végrehajtó bizottsága a hároméves tervvel kapcsolatos főfeladatokat, és ezen belül az 1958. év konkrét feladatait; a terv teljesítését, (a termelékenység nagyobb arányú növelésével) az exportterv teljesítését és a minőségének javítását, a munkafegyelem javítását, valamint a szocialista munkaverseny szervezését. Ezek a feladatok már nemcsak a terv mennyiségi teljesítésére ösztönöztek. Helyesen foglalt állást a végrehajtó bizottság abban, hogy a termelékenység legyen a termelés növelésének legfőbb eszköze:

²³ MSZMP Csongrád megyei Archivum 2/1958/VIII./18.

Ez a célkitűzés találkozott az országos elhatározással is, amely szerint a termelés növekedését kétharmad részben a termelékenység emelésével kell elérni. Az exporttervek teljesítését és azok minőségének javítását célzó feladat kitűzése is időszerű és helyes volt. A szegedi könnyűipari üzemek jelentős mennyiségű exportfeladatot kaptak. Ezeknek az áruknak a megtermelése és jó minősége hozzájárult az ország külföldi kötelezettségeinek rendezéséhez. A szegedi kenderáru, ponyva, bőrcipő, konzerv, paprika, ecset és öntödei termék külföldön piacképes áruként jelentkezett.

A gazdaságosabb termelés, valamint az export feladatok megoldása és a minőség javítása nagyobb fegyelmet, öntudatot követelt az iparban dolgozóktól. Az ellenforradalom kártevése még ekkor is megmutatkozott a lazább munkafegyelemben, a gondatlanabb, felélőtlenebb munkában. Ez a két tényező indokolta azt, hogy a párt szegedi végrehajtó bizottsága a fegyelmezettebb munkára és annak egyik ösztönzőjére, a szocialista munkaverseny szervezésére hívta fel az üzemek, elsősorban az üzemi pártszervezetek figyelmét.

Mindenképpen helyes következtetésre jutott tehát a végrehajtó bizottság az éves terv kezdetén, amikor úgy értékelte az üzemi pártszervezetek munkáját, hogy létrejöttek azok a feltételek, amelyek lehetővé teszik, hogy a pártszervezetek a termelés ügyei felé forduljanak. Ugyanakkor helyes és igen nagy feladatokat kaptak, amelyek szükségessé tették a termelés pártirányításának és ellenőrzésének újraszervezését. Az új gazdaság szemlélet új munkamódszert követelt meg minden pártszervezettől. A február 14-i végrehajtó bizottsági ülésen előterjesztett jelentés vitája közben elhangzott hozzászólásokból is kiderült, hogy ilyen új munkamódszer a pártszervezetek többségében ekkor még nem alakult ki. A párttagok egy része nem lépett fel a fegyelmezetlenség ellen. Sokan nem értették meg, hogy a technikai fejlesztés önmagában nem elegendő a termelékenység javításához, hanem fegyelmezett, öntudatos munka is szükséges a gazdasági feladatok végrehajtásához. Ezért fordult a végrehajtó bizottság azzal a felhívással a párttagokhoz, hogy hatékonyabban segítsék a hároméves terv teljesítését, és ezen belül az 1958. évi termelés és politikai feladatok végrehajtását.

A végrehajtó bizottságnak ezt a határozatot követően az üzemi alapszervezetek megvitatták a termelési feladatokat. Terveket készítettek arra vonatkozóan, hogy milyen módon fogják segíteni a 3 éves terv végrehajtását.

Az alapszervezeti munkatervek azonban nem határozták meg pontosan, hogy mi az a politikai munka, amivel „mozgósítani” akarják a dolgozókat. Gyakran túl általánosak, és nem elég pontosak voltak. Nem tartalmazták azokat a tényleges politikai teendőket, amelyeket az 1958. évi gazdasági feladatok végrehajtása érdekében végezniök kellett az üzemi pártszervezeteknek. Meg kell azonban jegyezni, hogy a személyes meggyőző munka, az agitáció nagy szerepet játszott ebben az időszakban a párt gyakorlati tevékenységében.

Az 1958. évi termelési eredmények a szegedi üzemekben

A párt általános és gazdaságpolitikájának s az ezek végrehajtásáért folytatott helyi politikai munkának együttes hatásaként nagyszerű eredmények születtek a szegedi üzemekben. Az eredmények összegzését az MSZMP Szeged városi Végrehajtó Bizottsága az első félév végén elvégezte.²⁴ A jegyzőkönyv adatai szerint a szegedi ipari üzemek első félévi tervüket 109,2%-ra teljesítették. Csupán néhány üzem maradt

²⁴ MSZMP Cs. m. archívuma 2/1958/VIII./18.

le tervének teljesítésében. A szegedi Vasöntöde 90,2%-os, a ruhaipar 99,4%-os, a Fonalmentő Vállalat 93,5%-os tervteljesítése érdemel említést. A vasöntöde kivételével export tervüket teljesítették az üzemek. 5050 mázsa kenderárut, 531 000 m³ ponyvát, 9000 pár női cipőt, 7,7 millió forint áru bőripari terméket, 16 000 mázsa konzervet, 2000 mázsa paprikát, 206 000 db ecsetet, 258 000 seprút szállítottak exportra a szegedi üzemek.

A végrehajtó bizottság jelentésében összehasonlítja az első félévi termelési adatokat a korábbi évek termelési eredményeivel. Az első félévi termelési értékek a szegedi ipari üzemekben 1954 és 1958 között:

Év	Első félévi teljes termelési érték (Mill. Ft)	Egy főre jutó teljes termelési érték %-ban
1954	686,1	100,—
1955	726,6	113,—
1956	794,1	116,—
1957	760,2	107,—
1958	909,9	118,—

Az első félévben tehát — a korábbi évekhez viszonyítva — ugrásszerűen megnőtt az előállított termékek értéke. Az egy főre jutó termelési érték is növekedett. Ha azonban a teljes termelési érték növekedését hasonlítjuk össze az egy főre jutó termelési értékkel, sokkal rosszabb képet kapunk.

1954. első felében a teljes termelési érték és az egy főre jutó teljes termelési érték 100%, az 1955-ös év első felében a teljes termelési érték 106%, az egy főre jutó érték pedig 113%. 1956 első felében a teljes termelési érték 115%-ra, az egy főre jutó 116%-ra növekedett. 1957 hasonló időszakában 110%-ra, illetve 107%-ra alakultak ugyanezek a mutatók. 1958 első felében a termelési érték 132%-ra, az egy főre jutó teljes termelési érték 118%-ra alakult. Két félév, (1955 és 1956 első feléve) kivételével a teljes termelési érték nagyobb arányban növekedett, mint az egy főre jutó teljes termelési érték. 1958 első felében sem sikerült tehát azt a feladatot teljesíteni, hogy a termelés növekedése 2/3 részben a termelékenységéből eredjen, mert ez évben is nagyjából a munkáslétszám gyarapodásából származott a nagyobb értékű termék.

Míg az összes érték 22%-kal, addig az egy főre jutó termelési érték csak 11%-kal növekedett 1957 első feléhez viszonyítva. Ez az összehasonlító, részletes elemző munka azt igazolja, hogy a végrehajtó bizottság tényleg szakított a termelés ellenőrzésének korábbi módszerével. Nem elégedett meg a tervteljesítés mennyiségi vizsgálatával, hanem elemezte azt is, hogy honnan ered ez a többlet. Megvizsgálta, hogy termelékenyebb lett-e a szegedi üzemekben a munka. Megállapította, hogy a termelékenység is nőtt a termeléssel együtt, de nem a kívánt mértékben. Ebből az következtet, hogy továbbra is fő feladatnak kellett tekinteni a munka termelékenységének javítását. A tények alapján azt is megállapította a párt szegedi vezető szerve, hogy az alapszervezetek gazdasági vezető, ellenőrző tevékenysége javult, — a termékek mennyiségi növekedése igazolta ezt, — de a munka hatékonysága a minőségi mutatókban még nem jelentkezett komolyabb mértékben. A végrehajtó bizottság megállapítása szerint ennek az az oka, hogy a pártszervezetek egésze — a közösség, — még nem vett részt a termelés javításáért folyó harcban. Így nem is sikerülhetett az egész munkásságot ennek érdekében mozgósítani.

Az 1958 második félévi termelést irányító munkát ezekkel a tapasztalatokkal

kezdhetette a Szeged Városi Pártbizottság. A második félévben kifejtett politikai munka azonban ismét elsősorban a terv mennyiségi teljesítésére irányult. Az évi termelési tervet 1958-ban 101,6%-ra teljesítve a szegedi üzemek több, mint 1,8 milliárd forint értékű terméket állítottak elő. Ez évben 325 millió forint értékű árut exportáltak termékeikből. 12 üzem azonban nem teljesítette az éves tervét. Ez a mérlege az 1958. évi tervteljesítésnek. Az MSZMP Szeged Városi Végrehajtó Bizottsága 1959. március 11-i ülésén elemezte az 1958. évi termelési adatokat.²⁵ Az előállított termékek értéke az előző évhez viszonyítva több, mint 150 millió forinttal növekedett. Javult az előző évhez viszonyítva az egy munkásra, s egy napra eső teljes termelési érték. Gyorsabban növekedett azonban a munkáslétszám, mint ahogy eredetileg tervezték. A statisztikai hivatal adatai a következő képet mutatják:

1955-ben a munkáslétszámot 100%-nak, az egy munkásra s egy napra eső teljes termelési értéket is 100%-nak tekintve, a következő években az alábbiak szerint alakultak ezek a mutatók.²⁶ 1956-ban a munkáslétszám 102%, az egy munkásra és egy napra jutó teljes termelési érték 88,8%, 1957-ben a munkáslétszám 107%, az egy munkásra s egy napra jutó teljes termelési érték 100,3%, 1958-ban ugyanezek a mutatók 113%, illetve 104,2%-ra alakultak. Ez évben nem sikerült tehát a munka termelékenységét megfelelő mértékben növelni. Bár a politikai munka során sokat foglalkoztak több fontos tényezővel (a munkafegyelem, a szocialista munkaverseny, a tervteljesítés) ezek bizonyos eredményekhez is vezettek, de mellettük több fontos gazdasági intézkedésre is szükség lett volna. A végrehajtó bizottság 1959. március 11-i ülésén megállapította, hogy a gyakori termelési profilváltozás is fékezi a termelékenység és gazdaságosság javulását. Emellett szerepet játszott ebben a viszonylagos elmaradásban az üzemek technikai elmaradottsága és a nyersanyagellátás hiányossága is. Az üzemek technikai elmaradottságát jól ismerte a szegedi pártbizottság. 1958. május 28-i ülésén a pártbizottság elé terjesztettek egy tervet, amely 41 szegedi üzem fejlesztési és rekonstrukciós igényét foglalta össze.²⁷ A terv szerint 178,748 000 Ft értékű beruházás lenne szükséges az üzemek fejlesztéséhez. Ez a terv több évre szóló beruházást sorolt fel. Későbbi jelentésekből kiderül azonban az is, hogy a szegedi üzemek 1958 és 1960 között ennél jóval többet 370,1 milliót kaptak üzemfejlesztésre, és 165,1 milliót gépi és technológiai felszerelésre. Ezek a beruházási összegek már jelentősen segítettek a hároméves terv során a termelékenység növelésének egyik és legfontosabb tényezőjét, a technika fejlesztését.

Az eddig említett hiányosságokon kívül még egy lényeges tényezőre hívta fel az ipari üzemek és pártszervezetek figyelmét az MSZMP Központi Bizottsága. Ez a munkásosztály helyzetének javítása.²⁸ A Központi Bizottság e határozatában felhívja a figyelmet arra, hogy bizonyos helyeken a helyi vezetésben eltorzult a párt politikája. Nem fordítottak elég gondot a munkásosztály vezető szerepének erősítésére, felelősségérzetének növelésére. Nagyobb felelősséget kell érezni a nemzeti vagyonért, a nép anyagi és kulturális jólétének emeléséért, a szocialista társadalom felépítéséért. Az öntudatos munkásoknak aktívabban, cselekvőbben kell támogatni a párt politikáját. Ugyanakkor segíteni és képezni kell a munkásokat azért, hogy a termelés és termelékenység növelésén eredményesebben dolgozhassanak. A párt tehát arra figyelmeztette helyi szerveit és alapszervezeteit, hogy a munkásosztályt segíteni kell abban, hogy a szocialista termelés követelményeinek meg tudjon felelni és a szocia-

²⁵ MSZMP Cs. m. Archívuma 2/1959/III./1.

²⁶ KSH Cs. m-i Igazgatóság 1956. és 1959. évkönyve.

²⁷ MSZMP Cs. m-i Archívuma 2/1958/V./28.

²⁸ MSZMP KB határozata a munkásosztályal kapcsolatos egyes feladatokról 1958. X. 16. MSZMP határozatai és dokumentumai 1958—1962. 261—266. old.

lizmus teljes felépítésének ráeső feladatait végre tudja hajtani. Nagy visszhangot váltott ki a munkások között ez a határozat, amely megvalósulásával megfelelő mértékben visszahatott a termelés fontos mutatószámainak alakulására.

Még ugyanebben az évben azt is megállapította a párt Központi Bizottsága, hogy a hároméves terv sikeres végrehajtásához a gazdaságban elérhető lehetőségek jobb kihasználására van szükség.²⁹ Ennek figyelembevétele fontos tényező lehet hazánkban a szocializmus építésének meggyorsításában. 1958-ban országosan is jó eredmények születtek, a termelés 12%-kal nőtt. Ennek a pozitívumok, valamint a hibák további megszüntetésére tett intézkedések együttesen megszilárdították országunk gazdasági helyzetét. Az ipar eredményei hatottak a népgazdaság többi ágának fejlődésére is, — és a szocializmus építésének gyorsításához vezettek.

A termelés 1958. évi eredményeinek kedvező hatása és az 1959. év feladatai

A termelés mennyiségének 12%-os, az ipari ártermelésnek 11%-os növekedése, az önköltség jó alakulása kedvezően hatott a népgazdaság többi területére is.³⁰ A nemzeti jövedelem a 6%-os tervszám helyett 9%-kal nőtt az előző évhez viszonyítva. A dolgozók reáljövedelme a hároméves terv első évében 8—9%-kal emelkedett, Mindezek a párt helyes gazdaságpolitikája következtében az ipari munkások részéről új kezdeményezéseket váltottak ki és egy nagyszerű versenymozgalmat, a szocialista brigádmozgalmat indítottak el. Ez a mozgalom a termelés növelését, a termelés technikai színvonalának javítását, a brigádtagok szakmai és politikai képzését, világnézeti és általános műveltségbeli szintjének emelését tűzte zászlajára. A szocialista brigádmozgalom a párt VII. kongresszusának tiszteletére indított versenymozgalmak legjellemzőbb formájává lett. Biztató kezdetet jelentett ez a mozgalom, a munka termelékenységének emeléséhez is. A hároméves terv első évében a termelési eredmények ellenére sem sikerült megvalósítani azt a célt, hogy a termelés 2/3 részben a termelékenység javításával, és 1/3 részben a munkáslétszám növelésével történjen.

Az MSZMP Szeged városi Bizottsága felkészült a Központi Bizottság által kitűzött feladatok végrehajtására. Az ipari üzemek termelésének valamennyi fontosabb területét megvizsgálta, és határozataival segítette az üzemi pártszervezetek, valamint a gazdaságvezetők tevékenységét. A tervek mennyiségi és minőségi végrehajtása érdekében mindenekelőtt a műszaki fejlesztés lehetőségeinek kihasználásával foglalkozott.

A műszaki fejlesztés lehetőségeinek kihasználása a szegedi üzemekben 1959-ben

1959-ben üzemfejlesztésre és műszaki fejlesztésre a szegedi üzemek 123 millió forintot kaptak.³¹ Ez az összeg jelentős hozzájárulás lett volna a város üzemeinek fejlesztéséhez, ha időben felhasználják. Az év első felében azonban csak 39,5%-át fordították a rendeltetésének megfelelő helyre. A műszaki fejlesztési lehetőségeit sem használták ki időben. 11 nagyobb üzemben tartott vizsgálatot a végrehajtott

²⁹ MSZMP KB 1958. dec. ülés határozata. (MSZMP határozatai és dokumentumai 1956—1962.)

³⁰ MSZMP KB 1959. márc. határozata (MSZMP határozatai és dokumentumai 1956—1962).

³¹ MSZMP Cs. m. Archivuma 2/1959—T/128.

bizottság, és megállapította, hogy a rendelkezésre álló 524 ezer forintból műszaki fejlesztésre 180 ezer forintot fordítottak.³² A műszaki fejlesztés lehetőségeit feltárta a végrehajtó bizottság azzal, hogy megvizsgálta az üzemben levő gépek kihasználtsági fokát. Szegeden 2 786 000 forint értékű üzemképes gép nem volt üzembe helyezve.³³ Ezenkívül 2 517 000 forint értékű gép kisebb javításokkal, 1 489 000 forint értékű pedig nagyobb javításokkal üzembehelyezhető lett volna. 636 000 forint értékű gép teljesen használhatatlan volt. A felsorolt néhány adat is azt mutatja, hogy helyes volt a Központi Bizottság határozata, amellyel a kihasználatlan tartalékok feltárására hívta fel a pártszervek és szervezetek figyelmét. A szegedi városi pártbizottság, a Központi Bizottság határozata és az előző évek tapasztalatai alapján megvizsgálta az iparfejlesztés és a műszaki fejlesztés helyzetét, további lehetőségeit. A vizsgálat és a hozott határozat eredményeként a második félévben nagyobb mértékben használták ki a beruházás és műszaki fejlesztés lehetőségét. A minisztériumi tárcaikhoz tartozó üzemek a fejlesztésre rendelkezésükre álló forintösszeg 99,7%-át, a helyi ipar pedig 85,4%-át használta fel. A félévi 39,5%-os beruházási arányhoz viszonyítva, az év végi felhasználás komoly eredménynek számít. Bár az 1959 évi termelésben a termelékenység növelésében, a műszaki fejlesztés ezévi eredményei csak kisebb mértékben játszottak szerepet, de a hároméves terv utolsó évében lényegesen befolyásolták a termelés mutatóinak alakulását. A rendelkezésre álló 123 millió forint teljes felhasználását az alábbi tényezők akadályozták:

- a tervdokumentációk hiánya,
- a termódosítások,
- az építőanyag hiánya,
- az importgépek kései megérkezése,
- a szakmunkáshiány.

E hiányosságok leküzdése az év második felében meggyorsult. Ezt a folyamatot meggyorsította az, hogy a párt sürgette és segítette az akadályok leküzdését.

A termelés költségeinek csökkentéséért folyó harc 1959-ben

A termelés és termelékenység alakulása hat az önköltségre. 1958-ban Szeged néhány üzemében az önköltség helyzete romlott, az 1957. évhez viszonyítva. Bár az ezer munkásra eső alkalmazottak száma 227-ről 219-re csökkent, és a takarékosági mozgalom több mint 27 milliós haszonnal végződött, végül pedig az átlagbérek is csak 17 forinttal emelkedtek, azonban az anyagfelhasználás, a nyersanyag rosszabb minősége miatt növekedett.³⁴ Egyes üzemekben amiatt is emelkedett a termelési költség, mert gyakran változtatták a termelés profilját. (Pl. Szegedi Textilüzem). 1959-ben tehát feladatként állt a pártszervezetek előtt, hogy segítsék elő a termelés költségeinek csökkentését. A gazdasági vezetők figyelmét is felhívta a párt arra, hogy a termelés anyagköltségét és az egy termékre jutó bérköltségét is csökkentsék. Ezt a feladatot eredményesen megvalósították az üzemek. 1959-ben csökkentek a termelés költségei. A költségszint kisebb volt 1959-ben, mint a korábbi években. 1958-ban a minisztériumi iparhoz tartozó üzemek a teljes termelési értéknek 89,8%-át a termelés költségeire fordították, — 1959-ben pedig 88%-át. A helyi iparban 1958-ban 90,8%, 1959-ben 90,7%, a szövetkezeti iparban 1958-ban 89,3%, 1959-ben 84,1%

³² MSZMP Cs. m. Archivuma 2/1960—T/71.

³³ MSZMP Cs. m. Archivuma 2/1960—T/71.

³⁴ MSZMP Cs. m. Archivuma 2/1959/III./11.

az önköltség.³⁵ Az önköltség csökkentése elsősorban az anyagtakarékosság eredménye volt, nevezetesen: munkások, műszakiak, párttagok és pártonkívüliek együttműködve a minisztériumi iparban 3,1%-kal, a szövetkezeti iparban 4,3%-kal csökkentték a felhasznált anyag költségeit. A helyi és minisztériumi iparban egyaránt csökkent a felhasznált bérköltség is.

A termékek minőségének javításáért folytatott munka

A termékek minőségének alakulása javítja a szükségletek kielégítését, de befolyásolja a termelés gazdaságosságát is. A párt a hároméves tervidőszakban nagy jelentőséget tulajdonított a minőség alakulásának. A termékek minőségének javítása Szegeden is nagy feladatot jelentett. Szeged üzemének egyrésze jelentős exportmegrendelést kapott. Az exportterv mennyiségi teljesítése mellett gondoskodni kellett a termelt áruk versenyképes minőségéről is. A szegedi üzemek sok import nyersanyagot dolgoztak fel és a kapott nyersanyagok minőségétől függött az új termékek minősége. Sok esetben a rosszabb minőségű nyersanyagból gondosabb munkával, jó minőségű terméket kellett előállítani. A termelés első frontján álló üzemi pártszervezetek sokat foglalkoztak a termékek minőségének javításával. Sok olyan lehetőséget tártak fel, amely a jobb minőségű termelést segítette. Elsősorban a textilüzemekben több aprónak tűnő, de összességében jelentős eredménnyel járó intézkedést hoztak. A szegedi Textilüzemben a fonógépeken alkalmazott apróbb újítások, a helyes anyagtárolás, a tiszta anyagmozgatás végeredményében az új termékek minőségét javította. Ebben az üzemben 1959-ben az összes termékből 23,6% első osztályú, 69% második osztályú, 6,1% harmadosztályú, 0,3% negyedosztályú, 1% ennél rosszabb volt. Az első és másodosztályú minőségű tervfeladat ez évben 92%, a teljesítés 92,6%. Az első és másodosztályú termékek együttevén jó eredményről tanúskodnak, alacsony azonban az első osztályú termékek aránya.

Korábban a terv mennyiségi teljesítése mellett nem vizsgálták a minőséget fontosságának megfelelő súlyal. A pártszervezetek eléggé általánosan, szólamszerűen hangoztatták a minőség javításának szükségét. Nehezen mérhető mutatószámok miatt is szinte frázissá vált a minőség javításának követelménye. Ezért nagyra becsülhetők azok a törekvések, amelyek éppen a hároméves terv során váltak valósággá, hogy az alapszervezetek saját üzemrészükben, műhelyükben, feltárták azokat a lehetőségeket, amelyekkel védtek, vagy javították termékeik minőségét.

A termelékenység alakulása 1959-ben

A termelékenység növekedése és a műszaki-technikai fejlesztés hatott az önköltség, a minőség és a termelési volumen alakulására. A párt szegedi vezetőszerve, és alapszervezetei felismerték a termelékenység növelésének jelentőségét, és a termelés helyzetének vizsgálata alkalmával mindannyiszor felszínre került a termelékenység növelésének szükségessége. Ez külön problémát jelentett Szegeden, mert a munka termelékenysége nem javult a kívánt mértékben. A párt szegedi végrehajtó bizottságának megállapítása szerint 1954 és 1959 között 11,5%-kal emelkedett a munka termelékenysége.³⁶ Egyes üzemekben azonban még mindig alacsonyabb volt, mint 1954-ben. (Szegedi Cipőgyár, Szegedi Ruhagyár, Szegedi Falemez.)

³⁵ KSH Cs. m. Igazgatósága 1960. évkönyv.

³⁶ MSZMP Cs. m. Archivuma 2/1959/III./11.

A munka termelékenységének alakulása Szeged iparvállalatoknál 1955—1959 között (%-ban)

	Minisztériumi ipar				Tanácsi ipar				Szövetkezeti ipar	Összes ipar
	ebből		ebből		ebből		ebből			
	nehéz- ipar	könynyű- ipar	élel- miszer- ipar	Össz. ipar	nehéz- ipar	könynyű- ipar	élel- miszer- ipar	Össz. ipar		
1955	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1956	98,6	84,2	102,6	89,6	82,4	92,6	93,5	86,9	87,8	88,8
1957	106,9	99,7	97,3	102,1	85,-	123,9	80,2	93,7	111,4	100,3
1958	125,7	102,9	101,9	106,1	94,3	127,-	76,5	86,8	106,1	104,2
1959	138,2	105,6	105,8	109,5	103,1	131,9	86,5	103,2	117,-	108,5

A termelékenység az 1956-ban bekövetkezett csökkenés után a stabilizációval együtt fokozatosan javult. 1959 végére a technikai színvonal, a szakképzettség, a nemzetközi és hazai kooperáció fokozatos javulásával együtt növekedett a munka termelékenysége. Az ipari termelés egyes ágaiban, egyes üzemekben a termelékenység stagnálása vagy lassú növekedése a technikai színvonal alacsony fokával magyarázható. Azokban az üzemekben, ahol csökkent ideiglenesen a termelékenység, termelési profil gyakori változása, a munkaigényesebb gyártmányok bevezetése, a munkafegyelem lazulása szolgálnak okként. A helyi iparban csak 1959-re érte el és haladta túl a termelékenység az 1955. év szintjét. Itt hatottak legjobban azok a visszahúzó tényezők, amelyeket a végrehajtó bizottság ez év március 11-i ülésén megállapított. A jó eredményeket a fejlettebb technikai felkészültségű üzemekben (Szegedi Vasöntőde, Bútorgyár, XI. Autójavító, Szegedi Szalámigyár) érték el.

A termelési terv teljesítése a hároméves terv második évében

A párt Szegedi Városi Végrehajtó Bizottsága termelékenység, a minőség és az önköltség mutatóival együtt az év folyamán több alkalommal is elemezte a termelési terv teljesítését. Összehasonlító elemzést végzett a VB március 11-én, május 13-án, május 27-én, június 10-én. Minden esetben az év eltelt időszakában elért termelési értéket, az évszakra eső terv teljesítését vizsgálva, egybevette az előző évek hasonló időszakának adataival. Mindezek összegzéséeként megállapította, hogy a szocialista ipar termelési tervét 1959-ben 111%-ra teljesítette. Az előállított teljes termelési érték 2010,7 millió forint. Ebből a minisztériumi ipar 1735,2 milliót, az állami helyiipar 136,9 milliót, szövetkezeti ipar 138,6 milliót termelt. Ez a mennyiség 200,8 millió forinttal több, mint az 1958. évben termelt érték. 1617 munkással és alkalmazottal növekedett az iparban dolgozók száma, ebből 1349 munkás. 30,3 millió forinttal több az 1959. évi beralap, az 1958. évihez viszonyítva. Ez évben 42 forinttal nőtt a munkások havi keresete. 1959-ben tehát mind a mennyiségi, mind a termelékenységi mutatókat tekintve javult, gazdaságosabb lett a termelés. A pártirányítás és ellenőrzés javuló tendenciájával együtt, az eredményekben nagy szerepe volt az anyagi érdekltség elve helyes alkalmazásának. Három tényező együttes hatását kell kiemelnünk 1959-ben. Az egyik: a végzett munka arányában történő elosztás elvé-

³⁷ KSH Cs. m.-i Igazgatóság. 1959., 1960. évkönyvei.

nek hatása. Ezt a darabbérezési forma visszaállítása biztosította. A másik a nyereség-részesedés új rendszere (1959-ben 729 forintot, 13 napi bérnek megfelelő összeget jelentett a nyereségrészesedés). A harmadik: a béren kívüli juttatások. (A szegedi Textilüzemben átlagbér 1271 forint volt 1959-ben. Béren kívüli minden dolgozó 5244 forintot kapott, — ez havi 437 forint többletet jelentett.) Az anyagi ösztönzés mellett nagyszerű erkölcsi ösztönzést jelentett ez évben a párt VII. kongresszusa tiszteletére kialakult munkaverseny-mozgalom. Ezen belül is fejlettebb formát képviselt a szocialista brigádmozgalom. A szocialista brigádmozgalom a termelésre ösztönzés mellett az egész ember harmonikus fejlesztését, nevelését tűzte célul. A párt felismerte e mozgalom nagy jelentőségét. Ez a versenymozgalom sokoldalú követelést támaszt: a minőségi terv teljesítésére, a termelékenyebb munkára, takarékosagra, továbbtanulásra, társadalmi munkában való részvételére ösztönöz. Ez a mozgalom komplexebb, állandóbb jellegű, elkerüli a kampányszerűséget. 1959-ben a szegedi üzemekben csak néhány brigád érte el a szocialista brigád címet. A következő (1960-as) évben terjedt el szélesebb mértékben a mozgalom, éppen annak következtében, hogy a párt és a szakszervezetek szervezték és segítették a szocialista brigádmozgalmat.

A 3 éves terv befejezésének fő feladatai

Az 1960. év főfeladata az, hogy a 3 éves terv befejezésével együtt felkészüljön népgazdaságunk az új 5 éves terv megkezdésére. E feladatok végrehajtásának feltétele a gyors növekedés során keletkezett aránytalanságok megszüntetése volt. A 22%-os előirányzott fejlődés helyett 40%-kal több terméket állítottak elő a hároméves terv eddig eltelt időszakában. A termelés minőségi mutatói elmaradtak emögött a gyors mennyiségi fejlődés mögött. A munka termelékenysége sem növekedett olyan mértékben, mint a munkáslétszám. A termelés növelését nem sikerült 2/3 részben a termelékenység fejlesztésével végrehajtani, mert a munka csak 19%-kal lett termelékenyebb, mint a 3 éves terv indulásakor volt. Aránytalanság keletkezett a felhalmozás és fogyasztás, valamint a nemzeti jövedelem között. A nemzeti jövedelemnél gyorsabban növekedett a másik két tényező. Hiba volt az is, hogy sok nagy beruházás indult egy időben. Ezek befejezése hosszabb időt vett igénybe. Gyorsabban be kellett tehát fejezni ezeket a megkezdett beruházásokat. A termelés mennyiségi növelését a termelékenység javításával együtt lehetett szorgalmazni. A termelés gazdaságosságát javítani kellett. Szükséges volt a nemzeti jövedelmet gyorsabban növelni és ettől függően alakítani a felhalmozás és fogyasztás arányát. Ezek a terv befejezésének feladatai: a helyes arányok kialakítása és a terv teljesítése egyben felkészülés az új ötéves terv megkezdéséhez. A központi határozatok és intézkedések mellett a helyi párt- és üzemvezetésnek, de az üzemek minden dolgozójának is megfeszített munkájára volt szükség e feladatok végrehajtásához. Ez a munka a párt irányításával folyt.

Harc a termelés technikai színvonalának javításáért

A termelékenység növekedésének legfontosabb feltétele a technikai, műszaki fejlesztés. A 3 éves terv keretében a szegedi üzemek már eddig is több száz milliós beruházást kaptak. A termelékenység szempontjából azonban nem közömbös az,

hogy a többszáz milliós beruházást milyen céllal használták fel. Kapott-e lehetőséget a szegedi ipar arra, hogy az egyes üzemek elavult technikáját korszerűvel cserélje ki?

1958-ban a 3 éves terv első évében az összes teljesített beruházások 62,3%-át építkezésre fordították, 18,4%-át gépi és technológiai fejlesztésre, 19,3%-át pedig egyéb célra fektették be. 1959-ben a rendelkezésre álló összegnek 64,3%-át építkezésre, 19,9%-át gépi felszerelésre, 15,8%-át egyéb célra használták fel. A számok azt igazolják, hogy a nagy költséggel járó építkezések mellett elenyészően kevés pénz jutott a technikai fejlesztésre. A szegedi Pártbizottság és az üzemi pártszervezetek helyesen ismerték fel, hogy az üzemek erkölcsileg és fizikailag elkopott felszerelésével nem lehet végrehajtani a terv egyik legfontosabb feladatát, a termelékenység növelését.

Az állami ipar gépállományának „korcsoport” szerinti megoszlása

Gépfajták	1960. évi gépállományról							Gépek átlagos kora
	1929. évi v. korábbi	1930— 1939	1940— 1944	1945— 1949	1950— 1954	1955— 1959	1960	
Esztergagépek	17	13	13	5	13	52	17	11
Gyalugépek	7	4	5	8	5	4	2	16
Fűrógépek	11	19	18	5	25	53	13	11
Marógépek	7	3	1	3	11	18	7	10
Fűrész és reszelőgép.	2	2	4	2	13	5	2	11
Köszörűk	7	4	5	11	20	72	20	7
Kovácsipar	22	9	7	3	17	14	3	17
Lemez- és rúd- munkáló	—	15	14	2	11	20	6	12

Emeljük ki két olyan vállalatot, a XI. Autójavítót és Finommechanikai Vállalatot, ahol az itt felsorolt gépek alapvető munkaeszközök. Ebből is látni fogjuk, hogy mennyire jogos a szegedi ipar technikai rekonstrukciójának igénye.

A XI. sz. Autójavító és a Szegedi Finommechanikai Vállalat gépeinek átlagos életkora:

Gépfajták	XI. sz. Autójavító Vállalat	Szegedi Finom- mechanikai V.
Esztergagépek	14 év	13 év
Gyalugépek	13 év	19 év
Fűrógépek	13 év	11 év
Marógépek	7 év	22 év
Fűrész és reszelőgépek	17 év	17 év
Köszörű és felület fin.	6 év	11 év
Kovácsipari és sújtógépek	12 év	27 év
Lemez- és rúdmegmunkáló	7 év	10 év

³⁸ KSH Cs. m.-i Igazgatóságának különjelentése: 1/6/1962. (Igazgatóság irattára.)

³⁹ KSH Cs. m. Igazgatóság irattára: 1/6/1962.

A párt Szeged városi Végrehajtó Bizottsága a termelés tapasztalataiból és a entebb leírt tényekből kiindulva, Szeged további iparosítását illetően két javaslatot ett:

1. Egy vegyi üzem telepítése a Tisza mellé,
2. A szegedi üzemek elavult munkaeszközeinek és felszereléseinek rekonstrukciója.⁴⁰

A vb tehát tudatosan arra törekedett, hogy az üzemek termelőkapacitásának rekonstrukciója útján megjavítsa a termelés és termelékenység fejlesztésének lehetőségeit. Ez a felújítás ha megvalósul, kedvező hatással lesz a többi termelési mutatóra is.

A Végrehajtó Bizottság arra ösztönözte az üzemi pártalapszervezeteket is, hogy kezdeményezzék üzemükben a technikai és műszaki fejlesztést. Dolgozzanak ki olyan tervet, amely tartalmazza a gépek tervszerű javítását, felújítását. Olyan belső tartalékok feltárását kezdeményezte ezzel, amivel ki lehet egészíteni az állami beruházások összegeit, s ami szerves részét képezheti az üzemi rekonstrukciónak. Az intézkedési tervek elkészültek, s bennük a részletekig kidolgozták a gépek javításának, felújításának, átalakításának programját. Tartalmazták azt is, hogy melyik gépcsoporton, milyen elfogadott és bevált újítást alkalmazzanak.⁴¹

Ez a javaslat nagy összeget igénylő és nagyobb terjedelmű, mintsem azt a 3 éves terv utolsó évében meg lehetett volna valósítani. Azonban a javaslat ez évben is hozott bizonyos eredményeket. Közülük említésre méltó az, hogy az előző évhez viszonyítva 3,3 millió forinttal többet lehetett állami keretből gépi beruházásra fordítani.

A második fontos tény az, hogy az üzemek helyi, belső erőit sikerült mozgósítani a műszaki, (technikai) fejlesztés, ezzel a termelés és a termelékenység növelése érdekében. Elsősorban ezeknek a tényezőknek tulajdonítható, hogy 1955-höz viszonyítva, 1960-ra a munka termelékenysége:⁴²

- a minisztériumi iparban: 123,5%
- a helyi, állami iparban: 111,0%
- a szövetkezeti iparban: 121,3%

A szegedi üzemekben tehát ez évben figyelemreméltóan növekedett a munka termelékenysége. Egészében véve azonban még sem sikerült azt a feladatot teljesíteni, hogy a termelés növelése 2/3 részben a termelékenységből történjék. Az eddig elemzett okok nem adnak teljes magyarázatot arra, hogy miért nem sikerült teljesíteni azt. Néhány év (1957—1960) dokumentumaiból az alábbi okokat állapíthatjuk meg:

- a) Szegeden bizonyos munkaerőfelesleg jelentkezett. Egy részük különféle közbenjárásokra bejutott a termelő üzemekbe, s gyorsabban növelte a munkások létszámát, mint ahogyan a termelékenység növekedett.
- b) A termelékenység gyorsabb növekedését gátolta az elavult technika, továbbá a munkaidő rossz kihasználása, és a rendelkezésre álló termelési kapacitás kihasználatlansága.

⁴⁰ MSZMP Cs. m. Archívuma: 2/1959/I/149.

⁴¹ PI. A „Szegedi Textilművek Műszaki Intézkedési Terve”, melyet a párt üzemi vb közreműködésével készítettek és a párt ellenőrzése mellett hajtottak végre.

⁴² Az 1959. és 1960. évi adatok megállapítása az 1959. jan. 1. termelési árkiigazítás figyelembe vételével történt. 1955. évhez viszonyított adat.

c) A hároméves terv utolsó évében a tervet csak az export- és piacképes termékekből lehetett túlteljesíteni, ehhez viszont nyersanyag megtakarítás vált szükségessé.

Ezek az okok együttvéve befolyásolták a termelékenység alakulását. 1960-ban figyelemreméltó fejlődés állapítható meg, amely a technikai fejlesztésnek, a rendelkezésre álló eszközök jobb kihasználásának, az üzemi dolgozók létszámának és technikai fejlesztés helyes arányának, a munkafegyelmnek, a munkaidő jobb kihasználásának, és a politikai nevelő munkának tulajdonítható.

A termelés költségei

A termelés eredményességi mutatói között fontos helyet foglal el a termelés költsége, és az önköltség. A párt nagy gonddal foglalkozott ez évben is politikai munkájában a termelés költségeinek csökkentésével. Felhívta erre valamennyi üzem dolgozóinak figyelmét. Szigorúbb bérgazdálkodásra, anyagtakarékosságra és a nyersanyag gazdaságosabb felhasználására ösztönözte az üzemeket a terv is.

Anyag- és bérköltségek alakulása 1957—1960 között:⁴³

Ipar	Anyag és bérköltségek a teljes term. érték %-ában:							
	1957		1958		1959		1960	
	anyag	bér	anyag	bér	anyag	bér	anyag	bér
Minisztériumi	74,4	13,6	69,7	14,2	66,6	11,—	67,1	10,3
Helyi	56,—	26,5	55,4	26,3	57,6	20,4	59,3	19,9
Szövetkezeti	51,—	28,1	50,3	29,4	46,—	25,7	—	—

1960-ban tehát az előző évhez viszonyítva nőtt az anyagköltség. De ez a bérköltség csökkenésével egybevetve, csak a helyi iparban mutat emelkedést. A helyi iparban az anyagköltség növekedése mutatkozik. A növekedés oka az anyagigényesebb termékekben, valamint az 1959-ben végrehajtott árkiigazításban kereshető. Az anyagellátás nehézségei is hozzájárultak az anyagköltség növekedéséhez. Egyes üzemek rosszabb minőségű import anyagot dolgoztak fel, (brazil gyapot) így nőtt a felhasználhatatlan hulladék, nőtt az anyagfelhasználás százalékaránya. Kevesebb eredménnyel járt az anyagtakarékosság.

A munkáslétszám és a termelés alakulásának összefüggései

Az ipar fejlődésével, a termelés növekvő feladataival együtt nőtt a munkások és alkalmazottak száma is. 1957-ben 16 399 munkást, és 4098 alkalmazottat, 1960-ban 19 510 munkást és 4685 alkalmazottat foglalkoztatott a szegedi ipar. Ez a növekedés elsősorban az ipar szükségleteivel függött össze. Azonban más tényezőt is figyelembe kell itt venni. A munkáslétszám növekedését befolyásolta a termelőszövetkezetek gyorsütemű szervezése és fejlődése is. A környező községekből időszaki munkára bejáró dolgozók nagy része ezután állandó munkásként jelentkezett. A szegedi úgynevezett kétlakiak is átadták földjüket a termelőszövetkezeteknek. 1960-ban 12 818 fő jelentette be munkavállalási szándékát a tanács munkaügyi osztályán.

⁴³ KSH Cs. m. Igazgatósága 1959. és 1961. évkönyvei alapján.

Ebből szakmunkásként 1266, segédmunkásként 10 949, műszaki alkalmazottként 33, adminisztratív alkalmazottként 570 fő jelentkezett.⁴⁴ Az ipar nem tudta az így feleslegessé vált munkaerőt ilyen rövid idő alatt alkalmazni. Fokozatosan, néhány év alatt azonban megszűnt ez a viszonylagos munkaerőfelesleg. 1955 adataihoz viszonyítva, 1960 végéig a munkáslétszám 27,8%-kal, az alkalmazotti létszám 16,6%-kal növekedett. Eközben a termelés mennyisége 109,6%-kal, az egy munkásra jutó termelés mennyisége 68,1%-kal emelkedett. Ez a fejlődés tendenciáját tekintve jónak mondható. De még így sem érte el azt a célt, hogy a termelés növekedése 2/3 részben a termelékenységből, és 1/3 részben a munkáslétszám növekedéséből történjen, bár 1960-ban már jelentős fordulat következett be. Ez évben a termelés 16,8%-os növekedése, 57%-ban a termelékenység 8,8%-os és 43%-ban a létszám növelésével történt.⁴⁵ Ez az eredmény — a szegedi viszonyokat figyelembevéve — már jelentős, az objektív és szubjektív tényezők együttes, kedvező hatásának eredménye. Ez évben bizonyíthatóan javultak a termelés gazdasági feltételei (egyes üzemek nyersanyag ellátását kivéve). Eredményesebb volt a párt politikai munkája, gazdasági irányító tevékenysége. Komplexnek tekinthető a termelés mutatóinak javításáért folytatott munka, ahol szerencsésen találkozott a pártirányítás, a tömegpolitikai munka, a munkások alkotó kezdeményezésével és a műszakiak elemző, vezető tevékenységével. Ez az év legnagyobb eredményének tekinthető az ipari üzemekben, és ezek együttes hatásának tulajdonítható az év termelési eredményei.

A munkások anyagi érdekeltségének fokozása

A munka eredményeinek elemzésekor nem hagyható el az anyagi érdekeltség elvének és hatásának vizsgálata sem. A párt ezt tartotta az adott szakaszban a termelés legfőbb emelő tényezőjének. Ennek egyik formája az, hogy a termelt anyagi javakból mindenki a végzett munka arányában részesüljön. Ez az elv és gyakorlat hatott a hároméves terv végrehajtása közben. A termelésnek megfelelő arányban javult Szegeden a teljes beralap és ezen belül a munkások beralapja is. A munkások száma 1955. évhez viszonyítva 1960-ra 127%-ra, 1957-hez viszonyítva pedig 119%-ra gyarapodott. A munkások beralapja ennél gyorsabban, az 1955. évhez viszonyítva 1960-ban 182%-ra, 1957-hez viszonyítva pedig 128%-ra növekedett. 1955-ben a munkások átlagos keresete havonta 938 Ft, 1957-ben 1244 Ft, 1960-ban 1353 Ft volt. Míg a munkások átlagos havi keresete 144%-ra, addig a teljes termelési érték 209,6%-ra, az egy munkásra és egy napra jutó teljes termelési érték 168,1%-ra növekedett.⁴⁶ A termelés tehát nagyobb arányban növekedett a beralapnál, a munkáslétszámnál, de a munkások átlagkereseténél is. Az egy főre — s egy napra jutó teljes termelési értéknél azonban gyorsabban növekedett a munkáslétszám.

A végzett munka arányában történő elosztás elve a termelés mennyiségét tekintve figyelemre méltó eredményt hozott. Ezt a fontos szocialista elosztási elvet a szegedi munkások a párt politikai munkája és a gyakorlat alapján megértették. Már a hároméves tervet megelőző időszakban helyreállt az ellenforradalom által megszüntetett bérezési forma, a darabbér. 1956. III. negyedében az üzemek dolgozóinak 76,4%-a, 1957. I. negyedében 73,4%-a dolgozott darabbérben. 1957. első

⁴⁴ Ezek nem a tényleges munkanélküliséget mutató adatok, hanem a Tanács Munkaügyi Osztálya egyéves ügyfél-forgalmát jelentik.

⁴⁵ MSZMP Cs. m.-i Archívuma: 2/1960/XI./12.

⁴⁶ 209,6% és a 168,1% — az 1955. és 1960. közötti időszak teljes termelési értékeinek változásait jelentik.

felében teljes egészében helyreállt a bérezésnek ez a formája. Az anyagi ösztönzésnek ez is egyik eszköze, mely ugyanakkor az üzemek vezetőit nagyobb bérfelegyelemre ösztönözte.

Jó ösztönzési formának bizonyult a nyereségrészesedés bevezetése is. A többtermelésre, a termelékenység növelésére, a fegyelmezett munkára ösztönzött. A szegedi Textilüzemben 1959-ben 6,5 napi bérnek megfelelő részesedést kapott, aki legalább fél évet az üzemben dolgozott. Az 1960 novemberi felmérés szerint ez évben 8 napi bérnek megfelelő nyereségrészesedést kaptak az üzem dolgozói.

Anyagi ösztönzőként hatott a dolgozók számára adott szociális, kommunális és kulturális juttatások nagy száma is. Egy (1960. máj. 3-i) felmérés szerint a szegedi Textilüzem pártbizottsága megállapította, hogy az üzem minden dolgozója 1959-ben 1271 forint havi átlagbéren felül minden hónapban 437 forint béren kívüli juttatásban részesült.⁴⁷ A dolgozók munkakörülményeinek, egészségügyi ellátásának, lakáskörülményeinek, szociális segítségének, kulturálódási, sportolási lehetőségeinek avítása, mind ösztönzőleg hatott, fegyelmezett munkára, tervteljesítésre serkentett.

A párt, a szakszervezet és az üzem vezetőségei éppen ezért rendszeresen vizsgálták a dolgozók helyzetének, munkakörülményeinek alakulását. Ez a szocialista humanizmus mellett abból a célból is történt, hogy a dolgozók élet- és munkakörülményeinek alakulása hatott a munkára, a politikai hangulatra.

*A termelés helyzete a 3 éves terv befejezésekor
a szegedi üzemekben:*

A termelés gazdasági mutatói	1957	1958	1959	1960
Beruházás (mill. Ft)	84,3	232,6	213,9	343,8
Munkások és alkalmazottak száma	20 497	21 540	23 157	24 195
Munkások száma	16 399	17 358	18 707	19 510
Teljes term. érték (millió forintban)	1 654,3	1 819,9	2 010,7	3 243,5
Egy munkásra, s egy napra jutó telj. term. ért. %-ban	100,—	103,8	108,1	167,5
Teljes beralap mill. Ft	315,7	337,5	367,8	395,4
Munkások beralapja mill. Ft-ban	244,8	262,8	289,5	313,1
Munkások átlagos havi keresete Ft	1 244,—	1 263,—	1 305,—	1 353,—

A hároméves terv eredményeiben komoly szerepet játszottak az itt említett tényezők. Az objektív és szubjektív tényezők együttes hatásaként alakultak ki ezek az adatok, amelyek a termelés gazdaságosságának javításáról tanúskodnak. A hároméves terv eredeti célkitűzéseit messze túlhaladták az eredmények. A számadatok azonban az eredmények ellenére is bizonyos aránytalanságokat takarnak. Ezek közül említésre méltó az, hogy a termelés növekedése mellett elmaradt a termelékenység növekedése. Ez az elmaradás nagyobb a tervezettnél. A termelés növelése tehát nem úgy történt a szegedi üzemekben, ahogyan a párt gazdaságpolitikájában a hároméves terv irányelveiben elhatározta. Ennek okai a technikai fejlesztés elmaradása, a terv mennyiségi teljesítésére való törekvés, a munkáslétszámnak a tervezett 1/3 aránynál nagyobb mértékű növelése, a párt politikai meggyőző munkájának hiányosságai.

⁴⁷ MSZMP Cs. m.-i Archivuma: 2/1960/V./3.

НОВЫЕ ЧЕРТЫ РАЗВИТИЯ СЕГЕДСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ПОСЛЕ 1956 Г.

Структура сегедской промышленности быстрее прежних лет преобразуется после 1956 г. В этом преобразовании большую роль имела экономическая политика партии, которая развернулась и распространилась на всю промышленность во время консолидации после октября 1956 г. Вместо однобокого количественного увеличения производства и развития промышленности на первый план было поставлено улучшение качества и экономности. Партия в своей экономической политике поставила, что увеличение производства в 2/3 части должно осуществиться за счет производительности труда и только в 1/3 части за счет увеличения рабочей силы.

После 1956 г. началась реконструкция промышленности. Реконструкция охватила и сегедскую промышленность. За несколько лет на самых важных заводах поменяли старое оборудование на более современное. 99,7% всей суммы для технического развития было использовано для соответствующей цели.

С постепенным улучшением экономических и политических условий одновременно велась борьба за снижение расходов промышленности. Результат, принадлежащий вниманию получился в области снижения расходов обрабатываемой материи и производительности труда.

Улучшение качества продуктов является одним из главных партийных определенных задач. Выполнение этой задачи для сегедских заводов было большой ответственностью, так как они получили большой заказ на 1958—59 гг. Под руководством заводских партийных организаций технический кадровый состав открыл большую техническую возможность, с помощью которой удалось улучшить качество продукции. Лучшие результаты были достигнуты на текстильных заводах. В 1959 г. на сегедском текстильном комбинате 92,6% всей продукции было первого или второго класса. Некоторые показатели производительности улучшились, но в 1959 г. еще не удалось выполнить цель, поставленную партией.

К дальнейшему улучшению показателей экономности производства можно отнести увеличение материальной заинтересованности. К нрежней форме системы заработной платы была добавлена современная форма участия в прибылях. Увеличился средний месячный заработок рабочих, но кроме этого добавился целый ряд пособий вне заработной платы. Месячная сумма таких пособий для рабочих Сегеда составляла 437 форинтов, которую они получили в различных формах социальных и культурных пособий. Производственная стоимость сегедских промышленных фабрик за 1957—1960 гг. удвоилась, стоимость производства на каждого рабочего возросла на 67,5% — и рабочие производили это за 27,5% большее заработной платы. В этих изменениях большую, руководящую и контрольную роль играли заводские и городские партийные организации. В настоящей работе — на основе материалов — именно эта деятельность партийных организаций и развитие сегедской промышленности показывается.

DIE NEUEN ZÜGE IN DER ENTWICKLUNG DER SZEGEDER INDUSTRIE NACH 1956.

Die Struktur der Szegeder Industrie gestaltet sich nach 1956 schneller um, als in den früheren Jahren. In dieser Umwandlung spielt die neugestaltete Wirtschaftspolitik der Partei, welche nach der Konsolidation, die Oktober 1956 folgte, sich entfalten, und sich auf das Ganze der Industrie erstrecken konnte, eine grosse Rolle. Anstatt der Förderung der Industrie, sowie der einseitigen quantitativen Steigerung der Produktion kamen die Anforderungen der Verbesserung der Qualität und der Ökonomie in den Vordergrund der Arbeit. Die Steigerung Produktion kann zu zwei Dritteln durch die Förderung der Produktion und zu einem Drittel durch die der Belegschaftsstärke verwirklicht werden, — dieses Ziel wurde von der Partei in ihrer Wirtschaftspolitik gesetzt.

Nach 1956, gleichzeitig mit der wissenschaftlichen Konsolidation, fing die Rekonstruktion der Industrie an. Sie betraf auch die Szegeder Industrie. Während einiger Jahre trat eine gründliche Änderung ein, weil die wichtigsten, aber schon veralteten Maschinenvorrichtungen der Betriebe durch neuere, modernere ersetzt wurden. 99.7 Prozent der verwendbaren Forint-Beträge, die zur technischen Förderung flüssig waren, wurden bestimmungsgemäss verbraucht.

Zur gleichen Zeit mit der gaudellen Verbesserung der wirtschaftlichen und politischen Bedingungen wurde ein erfolgreicher Kampf für die Senkung der Produktionskosten geführt. Ein bemerkenswerter Erfolg wurde auf dem Gebiete der Senkung der Lohn- und Materialkosten erreicht.

Die Verbesserung der Qualität der Produkte ist auch eine der Aufgaben, die die Partei bestimmte. Das bedeutet in Szeged eine besondere Verantwortung für die Industriebetriebe, weil sie in den Jahren 1958—59 bedeutende Export-Bestellungen bekamen. Unter der Führung der Parteibetriebsgruppen deckten die technischen Leiter und die Arbeiter viele technische Möglichkeiten auf, die bei der Herstellung der Produkte von besserer Qualität halfen. Zuerst traten die bedeutendsten Erfolge in den Textilbetrieben auf. Im Jahre 1959 gehörten 92.6 Prozent der gesamten Produktion der Szegeder Textilwerke in die erste und zweite Güteklasse. Bestimmte Indexe der Produktivität besserten sich somit, aber im Jahre 1959 gelang es die Zielsetzung, dass die Steigerung der Produktion zu zwei Dritteln durch die Produktivität, und zu einem Drittel durch die Vermehrung der Belegschaftsstärke geschehe, doch nicht erfüllen. Zur weiteren Verbesserung der Wirtschaftsindexe der Produktion trug die Steigerung des materiellen Interesses bei. Die frühere Lohnungsform wurde mit den zeitgemässeren Formen der Gewinnbeteiligung ergänzt. Der monatliche Durchschnittslohn der Arbeiter wuchs, und dazu kam noch eine ganze Reihe von Zuwendungen ausser der Bezahlung. Das bedeutete in Szeged, dass jeder Arbeiter monatlich 437 Forint ausser seinem Lohn, in Form von verschiedenen sozialen, kulturellen und anderen Zuwendungen bekam.

Zwischen den Jahren 1957 und 1960 verdoppelte sich der ganze Produktionswert der Szegeder Industriebetriebe, der auf einen Arbeiter fallende Produktionswert wuchs um 67.5 Prozent, — und das wurde von den Arbeitern für einen, um 27.5 Prozent angewachsenen Lohn erzeugt. In diesen Veränderungen erhielten die Parteibetriebsgruppen und Parteigebietskomitees eine wichtige führende, kontrollierende und helfende Rolle.

Dieser Artikel zeigt — durch die Benützung der verfügbaren Angaben — diese Tätigkeit und den Weg der Entwicklung der Szegeder Industrie.